

MANUSCRISE ȘI TIPĂRITURI KOLLARIENE ÎN COLECȚIA BIBLIOTECII NAȚIONALE A ROMÂNIEI FILIALA „BATTHYANEUM” DIN ALBA IULIA

Ileana DÂRJA

Bibliotecarul, istoricul, pedagogul și juristul slovac Adam Kollár (1718-1783) era prezent în biblioteca Batthyaneum, până de curând, în calitate de autor și editor al unor opere de referință pentru cultura europeană a secolului al XVIII-lea¹.

Cercetarea își propune semnalarea unor documente descoperite recent în fondul bibliotecii „Batthyaneum”, pe baza cărora, într-o viitoare bază de date a bibliotecii, Kollár va figura și cu calitatea de copist și de posesor al unor manuscrise și tipărituri, componente ale fondului tezaur al bibliotecii albaiulienae.

Kollár Adam Francisc (František Kolárik)² s-a născut în 17.04.1718 Terschová (Zilina - Slovacia) în familia unui plugar. Studiile gimnaziale le-a urmat în Branska Bystrica și în Banská Stiavnica. A studiat retorica și poezia în Trnava (1737-36) iar, după intrarea în ordinul iezuit (1737), a fost novice la Trenčín (1736-38) și student la teologie în Viena (1740-45). Între 1742-45 a predat gramatica și sintaxa la „Sfântul Nicolae”, fiind transferat în scurt timp la Viena. Sub influența directorului bibliotecii imperiale și a medicului personal al împărătesei Maria Terezia, G. van Swieten, a părăsit ordinul iezuit în 1748, retrăgându-se în viața particulară, spre a se dedica muncii științifice. La recomandarea lui van Swieten, Adam Kollár a fost numit în funcția de scrib (10/6/1748), apoi custode II (12/3/1749), iar din 1758, prim-custode al bibliotecii imperiale.

Bun cunoscător al limbilor clasice, pe care le-a predat la facultatea de medicină, a limbii ebraice și a limbilor orientale (turcă, arabă, persană), Kollár a învățat până la sfârșitul vieții, aproape toate limbile slave, puțină franceză și chiar română.

În prima fază a activității sale, a editat cataloagele bibliotecii imperiale, pregătite inițial de Lambecius³. După 1750, A. Kollár s-a ocupat, sistematic, de editarea izvoarelor

1. Vezi notele de mai jos cu indicația cotelor, între paranteze drepte, în cazul operelor kollariene existente în patrimoniul bibliotecii albaiulienae.

2. *Slovenský Biografický Slovník (od roku 833 do roku 1990)* III, Zvázok K-L, Matica Slovenská, Martin 1989, pp. 143-45. Mulțumim Dnei Dr. Eva Mărza pentru facilitarea accesului la textul articolului slovac.

3. *Lambecius commentariorum de Aug. Bibliotheca Caesarea Vindobonensis*. Libri VIII. Vindobonae 1766-82. Ibidem, p. 144. (În B.N.R. Filiala „Batthyaneum” cota K4 I. 6-10).

istoriei maghiare și austriece, publicând: anele turcești, cu text paralel latin-turc⁴, materiale legate de istoria Vienei⁵, lucrarea umanistului Gaspar Ursinius Vellius despre războiul panonic⁶ și lucrările lui Olahus⁷. Cea mai mare lucrare științifică urma să fie editarea diplomatiului maghiar, în care a introdus documente legate de istoria Ungariei începând de la anul 1501 până în contemporaneitatea sa. Atitudinea ostilă a aristocrației maghiare față de Kollár, a împiedicat publicarea acestei opere care ar fi cuprins douăzeci și cinci de volume. Aceste preocupări au făcut din Kollár expertul numărul unu în problematica maghiară, la Vienă.

În 1762, a luat legătura cu văduva lui Matthias Bel pentru a recupera materialul rămas după moartea marelui istoric slovac. Inspărat de acest material, Kollár a proiectat înființarea unei societăți științifice (Societas litteraria), care își propunea să aibă colaboratori în cele mai importante orașe din Ungaria, în scopul studierii științelor matematicii, geografiei, istoriei, dreptului, literaturii și a artelor. Deși a fost trimis spre analiză oamenilor de știință maghiari încă din 1763, atitudinea ostilă a iezuiților și a aristocrației maghiare a împiedicat realizarea proiectului care a fost finalizat, în cele din urmă, prin editarea revistei „Privilegierte Anzeigen” (1771-76).

În 1767, Maria Tereza l-a numit director al arhivelor imperiale maghiare de la Bratislava. Doi ani mai târziu, în calitate de prefect al minelor și monetăriei imperiale, a elaborat expertize pentru camera imperială de minerit. Kollár a fost expert pentru probleme de evoluție a dreptului istoric⁸, dreptului privat, a relațiilor de proprietate între stat și particular și, în special, a relației dintre statul absolutist și biserică. Pentru ideile sale referitoare la puterea legislativă a regilor maghiari, susținute în lucrarea „*De originibus et de usu perpetuo potestatis legislativae circa sacra apostolicorum regum Hungariae libellus singularis, Viennae 1764*”, biserica l-a declarat „trădător de țară”, curtea papală a pus cartea la index, iar autorul a devenit ținta satirei contemporanilor săi.

La începutul anilor 1770, a elaborat pentru ministrul de stat Václav Kounica o propunere de organizare a vieții economice, sociale, politice și culturale pe teritoriul ocupat de Austria în Polonia⁹, în care figurau, printre altele: desființarea iobăgiei, impozitarea aristocrației, introducerea toleranței religioase, împrăștierea claselor de jos etc., anticipație a reformelor din 1848-49. În baza dreptului împăratului de a posedea pământurile, cf. principiului „dominium directum et eminens”, unele orașe din Ungaria (Nitra, Veszprem, Toplička) l-au abordat pe Kollár, cerându-i să le apere

4. *Francisci Mesquien Meninszky institutiones linguae turcaicae cum rudimenta parallelis arabicae et persicae...* 1-2. Vindobonae 1756: *Ibidem*, p. 144; Saadeddini *Scriptores Turcici Annales*. Vindobonae, 1775.

5. *Ad viros a sacra et profana eruditione claros de commentariis in manu exaratos codices aug. bibl. Vindobonensis propedium prelum subitutus epistola...* Vindobonae 1762; *Analecta monumentorum omni aevi Vindobonensis* 1-2. Vindobonae 1761-62. *Ibidem* p. 144. [V₂J. 12-13].

6. *Caspari Ursinii Velii de bello Pannonico libri decem...* Vindobonae 1762; *Ibidem*, p. 144. [2 ex: M₂ IX. 34 și Y₂V. 22].

7. *Nicolai Olahi... Hungaria et Aulla...* Vindobonae 1763. *Ibidem*, p. 144.

8. *Historiae diplomaticae juris patronatus apostolicorum Hungariae regum libri tres*. Vindobonae 1762. *Ibidem* p. 144. [2 ex K₂ III, 8 și J, VII, 26]; *De originibus et usu perpetuo potestatis legislativae circa sacrae Apostolicorum Regum Hungariae*. Vindobonae 1764. [H₃ VI. 23. și A₂ III. 2]

9. *Jurium Hungariae in Russian minorem et Podolian, Bohemiaque in Osviecensem et Zatoriensem ducatus explicatio*. Vindobonae 1772. *Ibidem*, p. 144.

interesele în procesele cu biserica. În anul morții sale (1783), i-a apărut un volum de relatări ale unor întâmplări amuzante din dreptul public în Regatul Ungariei¹⁰:

Datorită activității culturale, politice, sociale și a convingerilor sale ideologice, care îi asigură un loc în școala ideologilor iluminismului absolutist, Adam Kollár a fost propulsat în funcții înalte. În anul 1772, după moartea lui Swieten, a fost numit director provizoriu (6/10/1773), iar ulterior (7/1/1774), director definitiv al bibliotecii imperiale din Viena, primind și titlul de consilier imperial. În anul 1775, regina l-a acordat un salariu de 4000 de forinți anual și i-a donat localitatea „Körreszteny” din județul Sopron iar, doi ani mai târziu, a fost de asemenea, membru al societății științifice Bipontine¹¹.

Încă din 1774, Maria Tereza l-a numit membru al comisiei școlare imperiale, urmând să elaboreze propunerea pentru reformarea gimnaziilor din vestul Imperiului. În același timp, a devenit decanul Facultății de filozofie din Viena, fiind desemnat să elaboreze proiectul de înființare a Academiei de știință din capitala Imperiului (elaborat, ulterior de Maximilian Hell). Spre a-și verifica teoriile reformiste, a condus două gimnazii vieneze și un institut de pregătire a profesorilor gimnaziali. Pentru gimnaziile care nu au intrat sub incidența reformei, a elaborat manuale, în special de limba latină¹², unele dintre acestea fiind traduse în alte limbi. Deși nu a reușit să finalizeze reforma în învățământ, din cauza problemelor multiple în care s-a implicat, a influențat gândirea pedagogică a epocii prin concepția sa despre învățământ pledând pentru un învățământ de stat, opus celui confesional, cu limba de predare latină, fără a neglija limba națională, cu accent pe predarea matematicii, istoriei (bisericești și laice) și a moralei.

Kollár este autorul câtorva ode adresate Mariei Tereza, lui Francisc, Papei, Katerinei a II¹³.

„Socratele Slovaciei”, cum a fost supranumit Kollár, a murit la Viena în 10/VII/1783, în vârstă de 65 de ani.

Kollár a fost și un mare colecționar de manuscrise și cărți rare. Catalogul bibliotecii kollariene apărut în anul morții sale¹⁴ înregistrează peste șaiszeci de volume manuscrise și 930 ediții tipărite, ilustrând preferențial domeniile care l-au preocupat de-a lungul vieții.

Într-un studiu publicat în anul 1991, profesorul clujean Jakó Zsigmond¹⁵, făcea referire la câteva scrisori autografe ale lui Kollár către Baththyány, păstrate în biblioteca „Batthyaneum” dovezi ale relației de prietenie și colaborare dintre aceștia. Încercarea de a le identifica, pe baza cotei sub care au fost citate, s-a soldat, inițial, cu un eșec.

10. *Historiae jurisque publici regni Hungariae amoenitates*. 1-2 Vlnnae 1783. Ibidem p. 145. [2 exemplare: A₃ V. 3 și B₃ V. 7.]

11. *Szinnyei Magyar irók élete és munkái*. Budapest 1899. VI, col. 741-45. Mulțumim Dnei Viorica Sipoș pentru Facilitarea accesului la textul articolului maghiar.

12. *Anfangsgrnde der Lateinischen Sprache*. Vindobonae 1775; *Etymologicum linguae latinae*. Vindobonae 1775. *Titocinium analyticum*. Vindobonae 1775, p. 144.

13. *Musae Francisco et Mariae Theresiae*. Viennae 1756; *Charites eldillion seu gratiae Francisco et Mariae Theresiae augustis ...* Vindobonae 1762.; *Gratiae Francisco et Mariae Theresiae augustis ...* Viennae 1765.; *In jucundissimum adventum Pii pp VI ...* Viennae 1782. *Slavonik* p. 144-45.

14. *Catalogus praestantissimorum librorum nec non rarissimorum manuscritorum Bibliothecae Kollarianae*. [Vindobonae] 1783. [J₈ l. 45.].

15. Jakó Zsigmond: *Batthyány Ignás, a tudós és a tudományszyszervező*. În „Erdély Múzeum”, LIII, 1-4 (Cluj 1991) Nota 2. p. 77.

Descoperite recent, cele șapte scrisori – redactate între, 20 ianuarie - 11 iulie 1763, în perioada în care, tânărul conte Batthyány se dăruise cu tenacitate studiilor de istorie –, ne-au furnizat sursa cunoașterii scrierii autografe a lui Kollár și, ulterior, posibilitatea identificării unor manuscrise a căror proveniență în colecția episcopului Batthyány era, până acum, necunoscută.

Anexa I a prezentei cercetări reproduce, în ordinea compactării în volum¹⁶, un posibil punct de plecare pentru cercetătorul interesat să revină asupra conținutului lor.

Corespondența lui Batthyány cu bibliotecarul său Imre Daniel conține destule dovezi ale contactului păstrat de episcopul Batthyány cu directorul, pe atunci, al Bibliotecii imperiale din Viena, prin bibliotecarul său, Imre Daniel, aflat la studii în capitala imperiului (1781-83), fie pentru colaționarea manuscrisului despre viața și opera Sf. Gelert, publicat ulterior de Batthyány¹⁷, sau pentru procurarea unor cărți.

După moartea lui Adam Kollár, biblioteca acestuia a constituit obiectul unei vânzări publice. Recent am depistat două scrisori ale episcopului Batthyány către Imre Daniel, prima datată, Sibiu 5 septembrie 1783¹⁸, prin care episcopul solicita să achiziționeze catalogul bibliotecii kollariene, cealaltă, expediată din Beba, în 2 octombrie 1783, prin care episcopul trimitea instrucțiuni de achiziționare a unor cărți și manuscrise kollariene. Descoperirea acestora din urmă a fost o revelație, cu atât mai mult cu cât nici bibliografia tradițională și nici cea recentă nu menționează faptul că episcopul Batthyány a achiziționat manuscrise și tipărituri provenite din colecția lui Adam Kollár.

Anexa a II-a reproduce, în întregime, scrisoarea a doua în care se precizează titlurile volumelor spre care se orientau preferințele episcopului Transilvaniei. Titlurile sunt bibliotate, în original, prin una sau prin două linii, indică, conform instrucțiunilor din textul scrisorii, importanța achiziționării prioritare a unor volume manuscrise, în special.

Identificarea manuscriselor, exclusiv pe baza indicațiilor din lista lui Batthyány, ar fi fost dificilă, dacă nu imposibilă, datorită caracterului lacunar al redactării textului. Ideea de a confrunța lista lui Batthyány cu catalogul tipărit al bibliotecii kollariene din colecția albaiuliană, ne-a furnizat o nouă surpriză. Am observat că o serie de titluri, solicitate de episcop spre achiziționare prin scrisoarea din octombrie, figurau în catalog cu semnul minus, în schimb, titluri inexistente în lista Batthyány, erau însemnate cu plus (reproduse de noi, în anexă însoțite de un asterisc). De la prima lectură se remarcă numărul mare de manuscrise cu caracter istoric sau diplomatic, conținând copii sau originalele unor documente referitoare la istoria Ungariei și Transilvaniei, decrete ale regilor maghiari, privilegii acordate unor comunități, anale, diarii etc.

Anexa a 3-a reproduce numai titlurile marcate în catalog cu semnul plus, în ideea că acestea vor servi drept bază identificărilor ulterioare. Un prim sondaj la nivelul colecției de manuscrise actuale ale bibliotecii albaiulienă, ne-a convins că ipoteza achiziționării unor manuscrise kollariene este reală. Precizăm că unele manuscrise kollariene cu conținut diplomatic și-au pierdut unitatea inițială și chiar legăturile originale intrând, după achiziționare, în colecția diplomatică a episcopului Batthyány.

¹⁶ *Miscellanea*. Ms. XI. 282, ff. 307-319. Ordinea cronologică a scrisorilor este: 3, 2, 1, 6, 7, 5, 4.

¹⁷ Vezi Jakó: art. cit. p. 77-79. Vezi și documentul 92. Cutia LXX (Eger, 30 VIII 1780) Corespondența Batthyány-Imre din Arhiva din „Batthyaneum”.

Recunoașterea acestora este dificilă, însă nu imposibilă, datorită dublei numerotări a foilor, în cazul manuscriselor provenite din colecția Kollár. De exemplu Ms. 69/8 p. 14-15 din catalogul kollarian, conținând catalogul documentelor de proprietate a bunurilor arhiescopiei de Estergom, se regăsește astăzi sub cota Ms. X. 69. ff. 907-1000 iar documentul kollarian nr. 144/1 p. 28 poate fi consultat în Ms. X. 18. pp. 441-456. În perspectiva realizării bazei de date a bibliotecii „Batthyaneum” identificarea acestora va fi, cu siguranță, realizabilă, catalogul bibliotecii kollariene constituind sursa cunoașterii formei prin care Adam Kollár a ajuns în posesia unor documente, a numelui copistului etc.

Ultimele două anexe indică certitudinea faptului că manuscrisele lui Szekeley Samuel Doba, au ajuns în colecția episcopului Batthyány prin filieră vieneză, mai precis prin colecția lui Adam Kollár, la sfârșitul anului 1783, și nu mai devreme cum susținea bibliografia de până acum¹⁹. Deoarece manuscrisele lui Doba apăreau în primul catalog al bibliotecii episcopului Batthyány de la Sibiu din anul 1782, conform titlului înscris pe prima pagină a acestuia, putem afirma fără teama de a greși, că acest catalog a fost redactat mult mai târziu, mai precis, după data achiziționării manuscriselor kollariene (1783).

Dacă cercetările mai vechi legau începutul carierei lui Batthyány de cercetător al istoriografiei maghiare, de Viena și de personalitatea lui Adam Kollár, iar cercetările mai recente plasau acest început într-o epocă anterioară, cea petrecută la Nagyszombat, în anturajul profesorului Schmith Miklos²⁰, (cel care l-a format și pe Pray György și Katona Jstván), actualul demers este de natură să atragă atenția asupra influenței decisive a lui Adam Kollár în devenirea istoricului Batthyány Jgnác, în special, ulterior achiziționării bibliotecii kollariene. Nu știm dacă și în ce măsură proiectul societății literare (Societas Litteraria) a lui Kollár a influențat proiectul Societății literare a lui Batthyány, însă existența colecției diplomatice a lui Kolár la Alba Iulia și conștiința faptului că ea stă la baza lucrării episcopului Leges Ecclesiastice²¹, sugerează ipoteza că Batthyány Ignác este continuatorul muncii lui Adam Kollar și deci, influența sa asupra personalității lui Batthyány este mult mai mare decât s-a bănuțit până acum. Cercetările ulterioare îi revine sarcina delimitării mai exacte a acestei influențe după identificarea exactă a manuscriselor kollariene la Alba Iulia.

18 Document 113. Cutia LXX. (Sibiu, 5/IX/1783). *Ibidem*.

19 Varju: op. cit. p. 49. Vezi și Ileana Dârja: *Primul catalog al bibliotecii episcopului romano-catolic Ignatius Batthyani de la Sibiu din anul 1782. (I. Manuscrise)*. În „Biblioteca și Cercetarea” XXI. (1998) p. 48-61.

20 Jakó, *art. cit.* 1991, p. 77.

21 Lucrare monumentală în trei volume, primul apărut la Alba Iulia în 1785, celelalte două publicate postum la Cluj în 1827.

ANEXA I

Scrisorile lui Adam Kollár către Batthyány Jgnác (Ms. XI. 282)**1) 19 februarie 1763. Viena**

Jllustrissime Comes

Amice Suavissime!

Virgineus ille rubor tuus quo ad laudes, in litteris meis ultimis, à me tibi adscriptas, suffusum te fuisse scribis; tam a te me tibi adstrinxit vinculo, ut verbis, etsi maxime velim apte satis atq(ue) integre explicare non possim: quam etiam ob rem, si pateris, promitto tibi sanctissime, curaturum me omni studio atq(ue) diligentia ut tenerrimum istum animi sensum mei, amicissimamq(ue) erga te voluntatem re ipsa deinceps tibi comprobem. De studiis atq(ue) aetate tua quod scribis, scito, haudquaquam te mihi fuisse ignotum; altera quippe, quas ad me dedisti, litterae apud Jllustrem Festetesium prandenti mihi sunt redditae, ubi cum ex eo ipso tum etiam ex aliis, qui aderant, ea omnia, quae scripsi, audivi et simul le felicissime noscere coepi; quam excusationem meam ut cum modestia animi tua communicavelis, etiam atque etiam oro, ut intelligat auctores innocentissimi criminis, eisq(ue) potius quam mihi succenseat.

De litteris Regis Ludovici, quarum apographum, ad me misisti, gratias tibi habeo, cum persimila munusculo reddere possim: sunt enim mihi omni auro, gemmis, omnibus, *et quidquid oris Jridus littoribus fulva scrutatur in alga* longe chariores. Lucem pulcherriman affundunt iis, quae Timon ad annum 1355 et Belius Hungariae suae Tom. III. p. 198 de Buda veteri memoriae prodiderunt. Si earum mihi prius fuisset copia doctius utiq(ue) scripsissem in opusculo Patronatus jure meo, ubi eandem rem Timonem et Belium sequuntur, leviter attingi: ita nempe verum est illud maximam eorum partem, qua scimus; minimam esse, quae Ignoramus. Te igitur, amice suavissimae per sanctum patriae amorem oro atq(ue) obsecro, ut eruendis hoc genus vetustarum litterarum monumentis omnem curam, diligentiam, impendere et mecum etiam communicare velis; collatis quippe duorum consiliis hoc genus scripta clarius intelligi, et quid valeant, quo pertineant aestimari possunt. Jam vero ut dilectum eorum quod petis, reddam tibi faciliorem, duo sunt opera, quae molior, alterum Tabularium Regum Hungaria; Chorographia ejusdem Regni medii aevii alterum: set istud praecipue, cujus gratia Tabularium ipsum colligo: habeo igitur opus monumentis quam vetustissimis, et nominibus ambium pagorum, mazime refertis: quare remihi facturus es longe gratissimam, si Transumpta Praepositurae Vetero-Budensis, quae te possidere scribis, mihi transmiseris. At vero cum longo, temporibus usu dedicerim, alia etiam monumenta, quae nulla urbium, oppidorum, pagorum, nomina continent, operi meo lucem foenerari posse, utiliorem multo operi meo operam navaveris, si omnium diplomatum litterarum etc. notitiam mecum communicates, quae Regum nostrorum, Procerum, privatorum nominibus scripta sunt, usque ad initia Austriaci apud nos Imperii, siue ad annum 1527. E'heus, amice suavissime, nactus amicorum et confedentem admodum, et vereor, ne etiam gravem. Sed tamen te etiam atque etiam oro, ut haec omnia, quae

abs te peto, commodo tuo maximo fiant. Vellim etiam, ut mihi candide et, pro amicitia nostra, libere perscribas, quae apographa a te mihi missa retinere, quae vero, exscriptis exemplis, remittere tibi debeam: absit enim, ut sive incommodo, sive periculo tuo, opes meas litterarias augere velim.

Venio ad alteram epistolae tuae partem quae est de consiliis et propositis tuis. Ac primum omnia, qua meditaris laudo probo(ue); habebunt quippe utilitatem speratam eamq(ue) maxlmani. Video praeterea supelectilem meam tibi quoq(ue) non inutilem fore. Nam quod ad origines attinet, mittam tibi saadeddini scriptoris mei Turcici eam partem, quae jam impressa est Turcice et Latinae; bellum hocce atrox et perniciosissimum consilia etiam mea pervertit, et editionem hujus etiam operis impedit: tu tamen solus et unicus habebis quae hactenus impressa sunt; continent origines Turcarum et hoc, credo, tibi sufficiet. Historiam Tuam Ecclesiasticam, amplissimis opibus datare potero; est enim mihi hoc in primis argumento haudquaquam curta suppelex. Synodos hactenus duas, Péterfio ignotas, feliciter detexi, nimirum anni 1449. Strigoniensem, et anni 1579 Jaurinensem de quibus querentem videre praevidere poteris Péterfium Concil(ium) Hung(arum) Part. 1. p. 189. et Par. 11. p.379. ubi male Jaurinensem Synodum ad annum 1679. retrahit. Consulere etiam poteris de illis agentes Schmidum in Archiep(iscopatum) Strigon(sem) Part. 1. p. 255. et Karolyium in Speculo Jaurin(ensis) Ecclesiae p. 88.

In Regum et Ducum Historia nostra maximo tibi adjumeto fuerit *Matthyaе Belii Adparatus ad Historiam Criticam Ducum et Regum Hungariae*, quem manuscriptum cum aliis monumentis ab ejusdem viri docti conjuge vidua aere meo comparavi anno proxime elapso mense Octobri: hunc quoq(ue) si volueris, utendum mittam, ut clare intelligas, amicorum omnia esse debere communia. Nescio utrum possedeas eximium et maxime necessarium in re diplomatica opus Gallicum, cui titulus *L'art de verifier les dates*, sin minus; idem etiam opus donum tibi mittam. Hominem tuum, quem Viennam missurum te scribis, avido expecto: haudquaquam enim committam, ut vacuus redeat. Tu interim ita studiis te da, ut salvum atque incolumen te mihi bonisq(ue) omnibus serves. Vale! amice, suavissime, et me habe totum tuum; iterum Vale!

Tuus

Vindobonae d(ie) XIX. Febr(uarii) An(no) 1763.

Ex animo

Adamus Franciscus Kollar m. p.

2) 1763. 1. febr. 1763.

[ff. 309r. 310v.]

Jllustrissime Comes,

Si minus mihi, quam sim, cognitus essem, blandier utiq(ue) ingenio, industriae, doctrinae meae, quae mihi ab Tyrnavia rem prorsus singularem, amicitiam nimirum viri, genere, dignitate, eruditione Clarissimi, spondere videntur: verum animus meus, sibi ipse optime conscius, rem tantam, merito suo, polliceri sibi cum non queat: humanitati Tuae, Comes Jllustrissime, luculentum istud voluntatis in me Tuae testimonium refero in acceptis, et rerum ac temporum occasiones indicari mihi, quibus eam pro virili mereri possim, etiam atq(ue) etiam oro.

Tardiores paullo litteras meas haudquaquam displicuisse vehementer laetor. Eas a me necdum paene ex itinere collecto esse exaratas, fateor; cum saegeterim humanitatis magis officio defungi, quam aëa, de quibus interrogabar deligentius rescribere. Nunc postquam respiravi et amici libertate uti permittor de omni proposito nostro mentem meam retegā fidentius. Sex, nisi fallor, sunt viri docti, qui studium et operam indagandis originibus nostris impenderunt. Otrokocsium, pro more seculi, Hebaicis et Graecis litteris plus aequo deferentim, cultior Philologus, rerum et idiomatum orientis peritus, sine risu vix credo, legerit. Bayero, gente Hungaro, ab Sinensi eruditione altarumq(ue) linguarum peritia longe clarissimo et Petropoli agenti, si vitam diuturniorem demas, vix quiquam aliud defuit. Cl(arissimus) Belius pauca admodum illa, a Bayero accepta cum laude in lucem protulit Monumentorum Decades I. p. 408. quae de suo tum loco modo indicato tum passim alibi promit, vehementer vereor, ne sperato cum successu prohari defendiq(ue) possint. Desericius, aliis nimirum credulus, mihi orientem solem, ubi occidit, quaesivisse adhuc este visus. Cl(arissimus) Deginesium, Parisinum Academicum, commercio literarum nosco ab annis duodecim. Prodromum operis sui *Histoire Generale des Huns* anno CILILCCLI. ad me quoque miserat. Incredibile dictu est, quam miris vir ille et inauditis, inventis suis, quibus nulla saepe subest veritas, delectetur. origines Sinensium nuper ab Aegyptiis repetere conatus est; quam simul ob rem et de Historia Hunorum sua, eris acerba, neq(ue) immerito, perstringitur a celebri Voltaero in Praefatione opusculi *Histoire de l'Empire de Russie sous Pierre le Grand*. Cl(arissimus) Prayius ducem suum noscere debuerat melius, aut certe cantius sequi: cum is ipse Vol. II pag. VI. lectores jam praemonuerat tuis verbis *Je propose mon sentiment, mais je n'exige pas qu'ont adopte sans examen*. Hunorum occidentale nomen cum Sinesium Ascatico affinitatem quandam habere videntur: at vero nullus ignorat cum in aliis disciplines, tum, et in primis, in Historiarum studio, convenientiam nominum et vocabulorum declaravi tanti momenti esse, ut nisi summa cum attentione fiat, in multos non leves errores homines praecipitet. Nam tametsi Deginesio ejusq(ue) seguaci concesserim, Sinicum *Hionk-Nu* eosdem indicare populos, quos Europaei Scythas adhuc, aut Hunnos vocavimus, incertum tamen, et vereor, ne perpetuo, fuerit; ex immensa illa Asiaticorum Hunorum gloria, quantam, jure suo, partem Atilani exercitus, Avars, Magyarisq(ue) nostri decerpere sibi queant. Quis, quaeso, non rideret Austriacum Scriptorē, qui omnia de Getis Scytisq(ue) generatim dicta, Historiae Austriacae praemitteret? Sed de his oportunitas deligentiaq(ue) agam in prolegomenis ad *Hungariam Nicolai Olahi Strigoniensis Archiepiscopi* quae jam sub praelo est.

Atq(ue) his, consentias licet propositis, facile, credo induceris, Comes Illustrissime, ut mihi compentias, aliam nobis excutiendam relinqui quereum. Turcae $\pi\omicron\lambda\upsilon\pi\rho\epsilon\mu\epsilon\omicron$ (polüpragmones) non sunt; vetusta id circo illa aut leviter attingunt, aut omnino ab historiis suis rescindunt. Eruditus *Saadeddinus* Historiam et origines Domus Othomanicae scribere exorditur ab seculo Christi XII. Ascendit quidem narratione brevicula ad Noae et Adami tempora; sed prudenter, meo iudicio, addit: *Elaehdetü alya errawi 1. ex fides sit penes autorem*. Quaecumq(ue) autem hoc in scriptore sunt, quae propositum, Comes Illustrissime, tuum adiutare poterunt, ea excripta transmittam; nam exemptum versionis meae habeo unicum, quo, ut nunc studia mea sunt, carere non possum. De Scythismo (apospasmation) transcribam, et mittam proxime. Interim, si quid ego Tibi his in litteris videre videor, suaderem,

ut Prolegomena ad *Olahum* mea expectes. Habebis illa, Aprili mense, vel, ut tardissime, Majo. Non exiguum vitae mae tempus, Historiae patriae caussa, linguis orientalibus addiscendis impendi; nondum tamen de evolutis ex tenebris originibus nostris blandiri mihi possum. Illustrissimus Comes de Kaunitz Junior rediit ex Russia, mense Martis; que(m) esta in legatione a secretis habuit, amicus meus est, cui Wechtlero nomen est. Huic multa his de rebus indaganda commisi. Vetustos Rossorum annales, quos demum cumq(ue), nancisci posset, emi et adferri jussi. Conciliaturus etiam mihi est amicitiam cum eruditis Interpretibus tam vasti Imperii: quae cuncta si expectationem meam non luserit, Propositam Behi cum Bayero susceptam, urgere fortassis poterimus. Me nunc cura diplomatatum omnis aevi, historiam nostram illustrantium, tenet et exercet vel maxima; si qua Tibi, Comes Illustrissime, suppeterent, ea ut mecum communicare negraveris, evixis precibus oro: collocabis istud non apud me, sed patriam carissimam meam insigne beneficium, cuius pulcro amore incensum te veoneror et exoscolur. Cl(arissimi) Bellii egregia Diplomatatum collectio mea nunc est., ab illius vidua, dum octobri mense Posonii essem, cerne meo empta. Tabularia per Austriam cum bibliothecis excussi pleraq(ue) retuli laboris fructum non contemnendum. Nescio utrum *Ursini Velii* de Bello Pannonico libros anno proxime elapso a me primom in lucem prolatos, videris; cui adjectum Auctarium diplomatatos cum collectionis diplomaticum meae specimen esse volui. Analectorum Vindobonensium volumina duo, mea cura typis vulgata, lubenter mitterem, modo haberem, cui recte ad te perferenda dein. Habes promptam, Comes Illustrissime, studia tua adjuvandi, voluntatem meam, de qua si in tuis numerare me porro perexegris, satagam omni studio meis favere itidem perge. Scribebam in Vindobonensi bibliotheca Palatina ipsis Kalendis Feb(marii) anno a partu Virginis Cl,I, CCLXIII.

Jllustrissimi Nominis Tui

Cultor perpetuus
Adamus Franciscvs Kollr m. p.

3) 20 ianuarie 1753 (!)

[ff. 311r-312r]

Jllustrissime Comes.

Humanissimae litterae tuae, Comes Jllustrissime, hodie demum Mellicio reduci mihi sunt redditae; quam ob rem si tardius respondeo, quam Tu fortassis de me Tibi pollicitus es, ne id, quaeso, mihi, sed casui potius, mihi ipsi multum ingrato, adsignare velis. Quod me per litteras hominem ignotum adloqui dignaris, gratiam singulari humanitati Tuae quam possum habeo maximam: cum nequeam omnino, ut Tu Comes Jllustrissime pro eximia benignitate Tua scribis meritis eo vel eruditom ferre in acceptis; unus enim omnium optime scio, quam utraq(ue) haec in me sint admodum exigua. Res Scytharum et priscas gentis nostra aborigines ineditari Te vehementer laetor; nihil enim nisi perfectum Tua nobis promittit ingenii excellentis perspicacia, industria, doctrina. Neque etiam rem actam ages iterum, quod vel jam

per Te pulchre perspicis. Debemus quidem ereperam quandam lucem eruditus Duumviris nostris Desericio et elegantis ingenii atq(ue) eruditionis Viro Cl. Prayo: sunt tamen in medio adhuc posita plurima, quibus *nox incubat atra*. Si Bayero eruditissimo Petropoli agenti, si Belio nostro vitam fata indulgissent longiorem, rem, nisi me fallit animus, confectam haberemus. Adtestantum hoc eorum litterae Decade prima monumentorum Historiae nostrae a Belio editae.

De Historia Scythismi, cujus indicium Prodromus Belii Tibi fecit, res aliter habet: non enim opusculum quoddam manu exaratum est, sed vile ac per exiguum fragmentum et proposito Tuo prorsus inutile. Aha manu exarata veterum opera, quae typis vulgata non sint, nobis non suppetunt: verum pulchre juvari fortasse passes eruditi Turcae Saadeddini opere, quod in Latinum sermonem converti. Is enim eas gentes omnes, quae traas *Maveraunahr* sive Oxum Aumen numerosissima colebant Turcas adpellat, et ad hos Domus Othomanicae origines refert. Ex Sinicis scriptoribus Cl(arissimus) Deginesius parvam profecto, si verum amamus, lucem attulit. Nam quod Scythia nobis, id Sinesibus Hunn sunt; vagum igitur ei instabile nomen certa genti, quae inde has in oras pervenerit, clari oon potest. Narrant deinde iidem Scriptores Sinenses gentem illam, quam per contumeliam Hun-ki adpellabant, versus Ti-eim sine partes Europaeas abiisse; at rediisse iterum itidem adnotant. Incredibile ad extremum est, Hunnos contumeliosum Sinesium nomen ad nos attuisse et sub eodem nobis fuisse primum cognitos, ne alia, quae partim rationi, partim Orientalium memoriis sunt opposita, commemorem. Si eruditissimi Turcae ex libris Orientalium de gentibus Transoxum illis certius nihil, quod dicant habent, quid amabo nos sive ex nostris sive Graecis documentis dicemes? Graeri quidem dgm de nostris, qui ultimo in Europam venerunt, loquuntur, Turcas semper adpellant, et recte quidem, consentiunt enim cum Turcicis Scriptoribus, aut certe ex habitu solum, et moribus judicant: at vero plurimum a vero aberraverit, qui docere velit, Hungaros et Turcas ejusdem esse originis; nisi ad diluvium usq(ue) et paradisum etiam ascendere velit. Quis enim Hispanos et Slavos Germanosq(ue) ejusdem dicat esse Originis, quod exteris gentibus *Euroaei* audiunt? Ego de Hunis aequae atq(ue) de Magyaris nostris idem sentio. Gentes Orientales esse, fere certus sum; quae nimirum per aretoas (!) piagas has in regiones pervenerint. Causas migrationis, quae a Sinensibus Scriptoribus petuntur, tum demum credam, cum certiores fuerint prolatae. Interim mihi semper placebant illae, quas Turcici, Persici et Arabici scriptores memoriae produunt.

Sed fere oblatus sum epistolam me nunc scribere non DcSSERTATIONEM de celebri nunc argumento: veniam igitur peto adscriptae raptim neq(ue) petita sententiae meae. Si Illustrissimus Comes videt quidpiam ia me facultatesq(ue) mea esse, quod destinato operi proficuum esse posset id mihi, quaeso indicare velit; adnitar enim omni studio quod nunc verbis solum cogor id in posterum re ipsa testari, nimirum quod sim et permaneam

Illustrissimi Bomini Comitiss

Viennae d. 20 Januar ii

A. Cl, I, CCLIII.

Servus obsequentissimus
Adamus Frane. Kollar. m. p.

4) 6 mai 1753(f)-Viena

[ff. 313r.-314r.]

Illustrissime ac Reverendissime Comes

Amice aestimatissime.

Litteras tuas quas Nonis Februariis ad me dedisti, paulo tardius, et Posenii, non Viennae accepi. Acciderunt mihi multis nominibus jucundissimae, tod in primis, quod te ex morbo tuo recreatum esse nunciarint; quam ob rem, et sirmul quod ex aliis intellegam, te pertinacius dare studiis operam velle, quam corpusculi tui vires ferant, oro atque obsecro mi Jgnati, ut sanitatis tuae curam geras quam diligentissime: cum facile per te intelligas, frustra futuram esse eruditionem nostram omnem praesentissimo isto fulcro destitutam. Munusculum meum tibi probari gaudeo, quod tamen amore potius in me tuo, quam suo merito aestimare videris neq(ue) etiam pe modestia monere audes, ingrum tibi non fuisse missum: quippe opus Gallicum L'art de verifier les datcs librarius meus, cui id negotii dededram, in sarcinulam conjicere, imprudens neglexit; quod tamen habiturum te, velim, ut credas, ubi primum, cui recte perferendum dem, habuero. Belii Apparatum ad Historiam Criticam, quaeso, ut quam proxime quamq(ue) commodissime poteris, mihi remittas; et si qua alia in re operam meam studiis tuis utilem futuram esse provides, liberrime pro amicitia nostra impera. De vetustis diplomatibus non est cur nunc sis multum sollicitus; do hanc moram lubentissime vitae rationibus tuae modo illius fructum sanitas quoq(ue) tua percipiat. Vesprimiensiu(m) monialium litteras foundationis Graecas videre et legere percupio. Latent, srio, in Collegio S(ocietatis) J(esu) Jaurinensi quod latifundia illarum possidet. Avide expecto Prayi Annalium volumen alterum, quod jam sub prelo est: nam illud se ibidem editurum mihi promissit, amabo tamen te si interim apographum aliunde obtineas et mecum communices. Collectio Concilliorum tua erit mihi cordi; quidquid hoc genus supellectilis corradere potero, tibi servabitur. Quarta die mensis Aprilis Posenium abieram: quippe Augusta pro sua in me benignitate plane singulari tubularium camerae suae amplissimum mihi patere jussit. Versatus sum in eo maxima mea cum voluptate ad diem usq(ue) octavam decimam ejusdem mensis, quo Viennam redire debui. Di boni ! quantam et quam incredibilem copiam vetustissimorum monumentorum in eo vidi atq(ue) in manibus habui meis: verum, ut gaudia mortalium sunt, rarissime omni parte integra, cum dolore spectare coactus sum, inaestimabilem thesaurum istum barbare prorsus et inhumaniter habitum, nullum prorsus in ordinem esse r edactum. Compassus sum et sortem acerbam dolui tacitus verbis galli aesopici apud Phaedrum, margaritam in sterquillinio videntis: Faces indigno quanta res, inquam, loco !

O si quis pretii cupidus vidisset tui:

olim redisses ad splendorem maximum.

Redibo Posenium identidem et in ditissimis auri sectaris istis paupertatem muscoli mei levare sagitam: quam nihilo tamen minus commendatam tibi quoq(ue) esse volo cum omnes exculere arbores mihi plane necesse sit, ad cumulern meum posteritatis gratia probe comparandum. Nobilissima domui Baththyanianae, quatenus per juramenti religionem licebit, libentissime labore quoq(ue) meo inserviam; modo ex te intelligam, id eidem gratum esse futurum. De antiquissimo missali abs te detecto tibi ex animo gratulor, in quo missam de Jnventione dextra S(acri) Regis nostri haberi scribis. At vero excute memoriam tuam, et adversaria etiam et proximis

me litteris edoce, qua in regione regni et cuius ordinis fuerit monasterium illud, in honorem hujus dextrae extractum, quod Bonfinius memoria adhuc sua viguisse scribit. Missale, tuo antiquius, manu exaratum; aut nisi falor *Rituale Strigoniense* custoditur in Bibliotheca Augusta cuius apographum cum tempore habere poteris. Haec nunc perscribere succurrit, Vale! et, si me redamas, valetudinis tuae curam quam maximam habe

Tuus Vindobonae d. VI. Maij
A. CI, I, CCLXIII.

Ex animo
Adam us Franciscus Kollar m. p.

5) 11 Julie 1763.

[ff. 315r - 316r.]

Amice Suavissime !

Tardius scio, opinione expectationesq(ue) tua rescribo; vix ex me audire causam ? nempe et mihi nunc Jtalia prae Hungaria placet. Jgitur cum semper alias Tynnaviam prius quam Romam scripserim, nunc, vice mutata, Romam Tynnaviae praetuli, respondi(ue) ante Cl(arissimo) Garampio, Mamachio, Rogerio, quam Jgnatio Salesio, tametsi Tynnaviae et patriae nostrae ornamento unico. Sic nimirum sunt mores mei, quos ex amicorum moribus unus omnium facillime fingo, refingo. Urbe aeterna nihil mihi posthac fuerit potius; quia tibi illum in votis ammoribus, et deliciis esse scio. Utar et posthac semper hoc genere scribendi, et quo epistolae meae gratiores tibi adveniat, a Roma petitum exordium omnes habebunt. *Ch'io ancora sono pittore.*

Jndicem tabularii Metropolitae nostri Strigoniensis librarius meus jam exscribit et paucos post dies pensum absolvet; hominem tu vel occasionem mihi iodica qua recte ad te perferri possit. Sed ἀντίδωρον tuum sive Catalogum tabularii Capituli Castris ferrei mihi promissum ita velim mihi sancte serves et transmittas, ut Roma(m) tuam olim bene comptus salutare velis: in omni re alia potius quam in ista promissis me lactari facilius patior: cum hoc genus deliciarum aeterna fame sitiq(ue) laborem. Voca deinde in consilium memoriam tuam, et omnia rerum adjuncta deligenter circumspice; nam Si istud facilis, fieri posse spero, ut et Budensis et Tynnaviensis Capituli similes indiculos habere possimus. Experieris me nunc esse petacissimum; mihi enim, dum tempus patitur, metendum esse video; a tuo enim cibitu sterilitatem maximam praemetuo. Excedetissimus Garampius, Vaticano tabulario sanctiori Praefectus amicus meus est; is in epistola sua quam hodiernus cursor mihi tradit, haec ad me scripsit *Evolvi Regesta Jnocentii PP.III. ab anno tertio ad nonum, quae nunquam in publicam lucem prolatae fuere, in iisq(ue) quinquaginta fere epistolas inveni, quae ad Historiam Generalem Regni Hungariae et ad peculiare ecclesias pertinere possunt. Non dubito quin aliae plurimae subsequentium Pontificum reperientur. Eas omnes tibi libentissime offero. Scias enim nihil mihi gratius futurum, quam in omnibus rebus tibi praesto esse.* Haec Garampius; quid igitur tibi videtur ? Satisne tibi diligens Romanae opulentiae admirator videor ? Habebimus, ne dubita

www.mcdr.ro / www.cimec.ro

omnia; mihi enim certam fixumq(ue) est omnem movere lapidem, omnem quereum excutere; colligemus ex orbe universo memorias nostras vel nunc certe vel nunquam Monumenta illa, quae jam parata te habere scripsisti, quando aderunt? De itinere tuo Romano nihil prius, scire desidero, quam te Vindobona videam. Vale! et me, ut facis, porro redama.

Tuus

Vindobonae ad d. XI.

Julii CIICCLXIII

Ex animo

Ad. Fr. Kollar m.p.

6) 13 martie 1763.

[ff.317u – 318u]

Jllustrissime ac reverendissime Comes, Amice aestimatissime.

Jucundissime mihi fuerunt litterae tuae, tametsi, ab homine rerum, quas expectabam, omnium vacuo redditae, jam enim nuper admodum pro amicitia nostra candide tibi confessus sum, nihil me abs te velle, nihil expectare, quod commodo tuo maximo fieri non possit: scio deinde quae tuae nunc sunt vitae rationes: nolim id circo, ut temporis tui, severioribus studis consecrati, jacturam mei gratia vel minimam facias: igitur ea omnia, quae volueris, quoq(ue) rebus meis, cum id sine ullo tuo incommodo facere poteris.

De libris, quos expetis, sane tuli aegerrime, non omnes me tempore brevissimo nancisci potuisse; nam is, qui tuus mihi reddit, dixit se perendie Tyrnaviam reversurum: quam ob rem conjicere in sarcinulam coactus sum, non quae debui, neq(ue) etiam, quae volui; verum quae habui; attamen gratia tibi spero futura omnia si ea non tam pretio sio, quam mittendis tibi obsequendi studio aestimaveris. Accipes igitur primum Analectorum meorum volumina duo quorum alterum res plurimas, quae historiae nostra lucem fanerantur, continet; tum Saadeddini Scriptoris Turcici philyras impresias a me tibi promissas; deinde Juris Patronatus Historiae diplomaticae exemplum unum; post Velii Ursini de bello Panonico exemplum itidem unum; tum Foylion Graecum, quod instauratoru(m) Vindobonae studiorum gratia septem ab hinc annos cecini; deinde l'Art de verifier les dates; Postremo Historiam Criticam Ducum et Regum Hungariae Cl(arissimi) Mathiae Belii m.s.: quibus si te inscribere non pignerit *Maximae voluntatis amici optimi exiguum monimentum*, et munusculi tenuitatem et sententiam animi mei pulcherrime expresseris. Jn primis autem Historiam Criticam Belii tibi commendo, qua unicam carere non possim, studiis tuis praeclare consules, si ejus tibi exemplum excribo curaveris, meumq(ue) mihi quam primum quamq(ue) securissimec fieri poterit, remiseris.

Multum me delectavit propositum tuum de adornanda Conciliorum Regni nostri editione altera; Enim vero egent ista cara quam qua maxime, ob incredibilem Péterfii et negligentiam, et, quod dicere pudet, dicacitatem poene subrusticam, qua populares nostros religionum professione a nobis diversos passim lacessit. Quidquid enim alii sentiant, mihi in discipulo Christi praeplacet mansuetudo et

ardentissima charitas Magis cum hic ille character sit, qui nos ab ethnicis haereticisque) secernit: verendumque) profecto sit, ne dum in hoc genere concentrationum alter alterum dicit esse Diaboli, neuter sit Christi erroris sui haereticos, veritatis studio; pervicaciam, manusuetudine, ignorantiam, solida eruditione: quam concertandi rationem si neglexerimus, vehementer, ut vereor Ecclesiae Christi Convinchanus ne obstemus bonis potius quam eadem procuremus. Sed de hoc arbitrari tibi potius quam mihi homini profano convenit, quam etiam ob rem securum te est jubeo de omnibus, quae in potestate mea sunt, et consilium hoc tuum adjuvare poterut. Synodum Szabolesensem Praesidente Divo Ladislao celebratam ex libro, qui olim *Collegii Christi Ecclesiae Strigoniensis fuit* manu mea exscriptam multo emendatiorem, quam Péterius edidit, communicare tecum itidem potero. Diploma libertatam Cleri Hungarici ab Andrea II. anno 1222 concessaram magis et miris precibus Romae a me obtentuam, in manu mea est; quod mirifice illustrat *Decretum I.S. Matthiae Corvini*, a multis Cleri odio, aliter atque) convenit, hactenus expositum: ornabit hoc praeclare collectionem tuam. Intendam curam et diligentiam meam in detegendis libellis jejuniorum et Canonibus Poenitentialibus, usesquam adhuic mihi visis neque), ut arbitror à Péterio; tametsi id diserte adserat. Quid enim, an in illa, qua hoc genus monumentorum premebatur penuria non protulesset in lucem? Eredat id Judaeus apella Scythismus tuus adhuc in Scythia est; incredibile enim dictu est, quam sim occupatus immo obrutus labore pertinaci editionis Commentationum Bibliothecae Aug. Habebis tamen, illum quam primum respirare potero, tu modo interim progredere in opere tuo, et quod promisi; possidere jam te secure existima.

De Amazonibus scribam alias uberius; nunc adnotare sufficet, ornari Bibliothecam nostram urna celeberrima analglypha, qua pugnam cum peltatis amazonibus commisam ingeniosissimae exhibet. Est Graeci operis insigne prorsus et admirandum, gemma dicendum melius quam marmor. Sed heus tu! quod fatum, quisve error te ad Amazonas perduxit?

Heu fuge orudeles terras, fuge littus avarum!

Rerum videlicet, detegendis originibus nostris utilium. Nescio utrum in tuam cognitionem pervenerit opus Philippi Joannis Strahlebergii: *Das Nord und östliche theil von Europa und Asia* inscripti; hunc suaderem librum nocturna voveres diurna(ue) manu mihi ipsi magno auxilio fuit, in deponendis praejudiciis plurimis. In tabella sua Polyglotta sex septemve gentes exhibet, quae cognato Linguae Hungaricae idiomatae hodie dum untuntur. In Praefatione mea ad Olahi Hungariam nihil eorum, quae promissi, invenies; vis scine causam? nempe Strahlebergio duce, dum proemium scribo, justum libellum conscripsi; et, quae pluribus explicari debent, paucis complecti nolui: verum tui gratia Olaho addidi Nicolai Rosenbergi, Equitis Poloni libellum singularem de situ, moribus, et diversitate Scythicarum gentum adhuc ineditum. Praelusisse videtur hic Strahlebergio, sed profecto longe inferior est eo, cui praelusit Bocharti Phaseg et Origines Otrokocsi, vereor ne operam meam laudent; conabor tamen omni studio ut eos tibi comparem, vel a Batavis abundere accersitos. Non miror enim quam apud vos hoc genus opum Vindobonae etiam est penuria.

Habes epistolam plenam festinationis, sed, si me propius bene novi, plenam itidem amoris in te mei cuius navos, hujus gratia, si facilius tuleris; dabis itidem pulchram inde enim amoris in me tui. Vale! amice suavissime et me redama. Scribebam in Vindobonensi Biblioth(eca) ad XIII. Martii

CIICCLXIII.

Tuus ex asse

Adamus Franciscus Kollar m. p.

7) 27 Junie 1763. Vindobona (Viena).

[f. 319r v.]

Amice Suavissime

Calrein vz en Frattein (hairein hos en thrattein)

Olahus noster slavus ne ad te pervenerit nec ne ignoro: ita enim egregie tarditatem meam inscribendo imitari videris; cum nihil adhuc rescripseris. Sed heus tu, non eadem tibi est silendi qua mihi causa; quae cum aequissima sit, parum abest, quin tibi nunc tandem Dionis desertae verbis exproberem.

Disimulare etiam sperasti, perfide, tantum

Possè nefas tacitusq(ue) mea decedere terra.

Enimvero speraveram ego pro ea, quam mihi perpetuam pollicitus eras, amicitia tua, primum me futurum, qui de abitu ad Jtalos tuo certiquid ex te auditorus sim; verum ut spes nostrae persaepe anemioliai sunt, alia nunc omnia amantissimus tui expeririogor T(e) ergo Sequere Jtaliam ventis, ac Diis una immortalibus gratias age, dolorem meum morem gerere rationi esse coactum, a quo, me dubita, auditoruas eras omnia, quae, cum vehementissimus est, suggerere amantibus consuevit. De vetustis monumentis, quae manu tua excripta mihi nuper misisti, ita me D^{va} ament, si scio, quod prae dolore scribere debeam: erunt quippe aeternum monimentum amoris in me tui, sed non innocuum: quoties enim cumq(ue) in meos incurrerent oculos, meurent autem quotidie, toties in memoriam revocabunt jacturam, quam in abitu tuo passurus sum irreparabilem. Scio, quid rescripturus es, et quo exitu effugere quales: verum notum mihi illud tuum: Me si fata meis etc. neque animum meum consolari potis est neque detrimenta mea resarcire.

Constitueram nuper, securus adhuc tui, non nulla abs te petere, quae nunc abiturienti in cassum fortassis cecinero. Catalogus monumentorum unius et alterius tabularii, si quos forte habes, ut communicare mecum ne graveris. Est mihi notae probissimae Index omnium diplomatum, quae in tabulario Archiepiscopi Strigoniensis custodiuntur, cum modo velis, habebis; cursore, quo voles ad te perlatum. Diplomatis in syloge tua, ad me missae ultimi partem reliquam avide expecto. Scythismum tuum, minutum Hercle? Atlantico in Oceano pisculum adhuc quaero; ob manu scriptorem codicum ordinem ab negligentissimo Nesselio, Lambecii successore, perturbatum;

cum, quia tibi gratum futuram esse, intelligo, non prius quaerere desinam, quam is in manus meas incurrat. Atque haec fere sunt, quae te nunc scire volui. Vale! et dum adhuc propius abes non immemor nostri vive.

Tuus

Ex animo, tuis amantissimus
Ad. Franciscus Kollar

Vindobonae
d(ie) XXVIII. Junii
CIICCLXIII.

ANEXA II

SCRISOAREA EPISCOPULUI BATTHYÁNY CĂTRE IMRE DÁNIEL.

2 octombrie 1783. Beba

Cutia LXX. Doc. 115. Inv. 14272.

Bebae 2. octobris 1783

Dilecte Fili,

Hodie redditae mihi sunt litterae D^{vae} die 19 mensis praeteriti ad me datae, ad quas curis sive liberatus, sive expeditus illico respondeo, atque ut litteris Ejusdem me conformem, illarum sequo/ar ordinem.

Quod itaque ad Bibliothecam Kollarianam attinet adnecto catalogum illorum quos mihi coemi desidero. Quosdam subtraxi lineola, ut sciat D^{va} me illos quantovis pretio coem(m)i velle. Unum duplici lineola signavi, quia prae caeteris mihi utilis foret. Unum adscripti *utilité de voyage* quem D^{vae} impense com(m)endo, habeo enim illum, pretiumque illius nosco, hunc sibi meis erat expensis. Miratus sum vehementer tam prodigos esse Viennenses landum, ut Manuscripta haec pretiosissima appelent. Cum tamen paucis demptis huius aevi omnia utilia sunt multa, curiosa sint pleraque, si antiquitatem codicum desideres pretiosum nihil, aut vix aliquid. Noveram ego perbelle Bibliothecam hanc, atque ideo avidus praestolabor Catalogum, ut viderem, quaenam sint illa, quae oculos meos effugerant. Inveni autem nihil nisi notum. Haec tamen animadversio mea D^{va} in coemendis libris designatis nihilo faciat remissioem.

Jam ad Normam Cleri transeo; si litteras D^{va} antequam Cibinis abirem, percepissem, submissurus eram additiones meas, nunc a libris meis longe positus submittere nihil possum, gratam nihiliminus animi mei voluntatem significet D(omino) Kurtzbekio, certumque reddat me usque medium Novembris parturum omnia. Formatum nollem im(m)utari, de eo tamen nolo altercari, cupra opponet, quae maluerit, dum(m)odo a proposito aliena non sint. Codicem S. Gerardi Notis illustrare ja(m) aggressus sum. Forte hoc anno typis aptum erit.

Comisi Procuratori cuidam Mecsero dicto, ut D^{vae} arater 190 florenos persolvat, ex his super centum florenis Lipsiae deponendis cambiales mihi ocys transmitti

cupio, reliqua(m) sum(m)am D^{va} sibi reservet, ja(m) ulteriora disponam. Caeterum Eidem Paternam Episcopalem meam Benedictionem impertior, ac maneo.

Ejusdem Dava

Verus Pater

Jgnatius Episcopus Transylvan(iae)

Comes de Batthyán. m.p.

Libri mei Pestienses Vienna transferantur, defigatur justum eorum pretium, illud persolvat Kurtzbek, pecunia detur Cardinali Migazzi.

E Catalogo Bibliothecae Kollarianae

In folio flavo corio Turcico tecti

- N. 31.** Epistolarum Jnnocentij III. editore St. Baluzio Parisijs 1682 Vol. 2.
32. Acta et diplomata praecipua ratione arcis, et Dominij Veterosolialis **Ms.** Vol. I.
33. Fasciculus variorum diplomatum res Hungaricas illustrantae **Ms.** Vol. I
34. Czoboriani Archivii Index. **Ms.** Vol. I.
41. *Szamuely Székely de Doba* Diplomatica collectio **Ms.** Vol. I.
45. *opuscula varia*, et Diplomata Hungarici argumenti **Ms.** vol. 1.
46. Symmicta diplomatica res Hungaricas illustrantia. **Ms.** Vol. 1.
48. Symmicta Austriaca, et Hungarica **Ms.** vol. 1.
50. *Collectanea* diplomatica Hungarici argumenti **Ms.** vol. 1.
51. *Analecta* diplomatica pro Historia Pragmatica Regni Hungariae in tres Tomos digesta **Ms.** Vol 3.
58. Brunzovikiana Sylloge diplomatica **Ms.** Vol 1.
56. Andreae Huszty Transilvania. **Ms.** vol 1.
63. *Samuelis Székely Collectaneorum diplomaticorum(m) supplement(um)* [Ms.]
67. Balthasaris Adami Kerceslich brevis quidem, vera tamen notitia etc. **Ms.** Vol. 1.
69. Indices quorundam Archivorum Hungariae. **Ms.** Vol. 1.
70. Brunsuovikiana, et alia collectanea Diplomatica **Ms.** Vol 1.
72. Neosoliensia, Veterosoliensia, et Lalonthaiensia Diplomata **Ms.** Vol 1.
78. Gesta DEI per Francos Hanoviae 1611 Vol. 3.
79. Casparis Entz fama Austriaca Coloniae 1627. Vol 1.
N. 80. Ortelius redivivus Francofurti 1665 Tom 2. Vol. 2.
86. Antony Bonfini Hanoviae typis Vechelianis 1606. Vol 1.
95. Mathyae Belii Diplomatarium Hungaricu(m) **Ms.** Vol. 2.
105. Mathiae Corvini Epistolarum exemplar alterum **Ms.** Vol. 1.
112. *Biblia Veteris*, et Novi Testamenti in Idioma Slavo Carinoticum Witenbergae 1584.
114. Regum Hungariae decreta quaedam **Ms.** Vol 1.
118. Henrici Meibomii Rerum germanicarum Tomi tres Helmstadii 1688 Vol 3.
123. Historemata, et diplomata varia **Ms.** vol
127. *Diplomatarium* Ecclesiasticum Regni Hungariae **Ms.** vol 1.
144. Acta publica Regni Hungariae **Ms.** vol 1.
166. Tripartitum opus (partim impressum partim **Ms.**) Vol 1.

Jn folio in diversis compacturis

- N. 33. Turcograeciae libri octo à Martino Crusio Basileae 1584 fol.
 44. Series litteralium Instrumentoru(m) Ci(vi)t(at)is M(agno) Varadinensis
Ms. fol.
 50. Annalium ab excessu D(omini) Mathiae Phillippo Carolo auctore **Ms.** Vol. 1.

Jn Quarto flavo corio Turcico

- N. 9.** Imperatoris Rudolphi II Epistolae. Viennae 1771. Vol: 1.
 22. Nestoris Petscherensis Monasterii Vol. 1.
 44. *Adami Francisci* Kollarii Diplomataru(m) [**Ms.**] Vol 7.
 50. Adami Francisci Kollarii Miscelanea Juris Montanistici *Ms.* Tomi 2.
 100. Josephi Benczur Vol 1.
 106. Aeneae Sylvii sc(riptom) Vol 1.
 33. Adami Francisci Kollarii Index Chronologicus omnium diplomat(icorum) **Ms.**
N. 109. Cuspiniani Joannis Diarium **Ms.** Vol. 1.
N. 119. Balthasaris Adami Kerceselich **M.S.** Vol. 1.
 127. Joannis L(ibero) B(aro) de Kemény etc. impressa sunt omnia.
 132. Petri Pazmany Vindiciae Ecclesiasticae.
 134. Mauritii Nitri Natio beloru(m) Venetys 1666, Vol. 1.
 143. Andreae Wengerscy libri 4, Slavoniae reformatae Amstelodami
 1679 Vol 1.
 151. Vicentij Priboevy etc.
 157. M. Jo(annis) David(i) Baleri Dissertatio Historica etc.
 159. *Apologia* f[r]atrum Unitariorum etc.
 160. Vita Joannis Capistrani.

Jn Quarto Jn diversis compacturis

- N. 44. Magistri Joannis de Turocz Chronicon Brunae, 1488.
 62. Marci Manilii Astronomicon.
 80. *Joan(nis) Joachimi* Schröderi Thesaurus linguae Armenicae etc.
 89. Leonardi Porty de Sestertio etc.
 126. Der Sachschen Statuta et durch Mathiam Fronium 1583.
 127. Appendix partis quartae Chronologiae Hungaricae.
 126. Secreta secretorum Societatis Jesu **Ms.**

Jn octavo libri flavo corio Turcico

- N. 13.** Bibliotheca Caroli Major Vol 2.
 78. Psalterium Harmonicu(m) Norimbergae 1602.
 92. Parvus Atlas Hungariae Hevenesi. 1689.
 137. *Hadriani Relandi* Analecta Rabbinica Francofurti. 1558.
 162. Apicii Coelii de opsorys Amstelodami. 1709.

Jn octavo Jn diversis compacturis

- N. 309.** Utilitate de voyager
 322. Historia Reformationis Polonicae

335. *Cl(arissimi) V(iri) Joachimi Camerarii Paberpergensis historici naratio de fratre(m) Unitariorum Ecclesiis etc?*

467. *Historia Persecutionum Ecclesiae Bohemicae, sine loco 1648.*

481. *Adami Francisci Kollarii Sum(m)aria diplomatica Mss Vol. 17.*

Mss. Codices in cerulae compacturae

6. *Informatio generalis de pretensione Jurisdictionis Episcopi M(agno) Varadinen(sis) Ms. fol.*

8. *Simonis de Kera Chronicon Hungaroru(m) Ms. fol.*

12. *Aenea Sylvii In Pontificatu Maximo Pii II.*

13. *Sancti Stephani Regis ex codice M(anu)s(criptum) Mellicensi.*

Appendix

16. *Cofessio doctrinae V. Civitatum in Hungaria Superiore Cassoviae. 1613.*

ANEXA 3.

Catalogus praestantissimorum Librorum nec non Rarissimorum Manuscriptorum Bibliothecae Kollarianae, Wien Gedruckt bey Joseph Edlen von Kurzbeck 1783. (Cota: J₈ I. 45)

Libri flavo corio Turcico tecti et per marginesque inaurati.

Num.

p. 5. 31. *Epistolarum Inocentii III Romani Pontificis, Libri undecim. Editore Stephano Baluzio: Parisiis 1682. fol. Vol. 2.*

Acta et Diplomata praecipua ratione arcis et Dominii Veterosoliensis, Boni, ut Fiscus praetendebat, coronalis, in Pestiensi Tabula Regia ventilata. M.S. fol. Vol. 1.

p. 5-6 33. *Fasciculus variorum Diplomatum res Hungaricas illustratum, in quibus eminent*

1) *Deductio sive Dilucidatio Fiscalitatum, ab Anno 1670, usque ad 1689, in partibus superioris Hungariae exortarum, denunciante Sigismundo Martonyoffy anno 1752.*

2) *Diplomata, quibus Weszprimienses cives in processu adversus Episcopum suum, causa Jurisdictionis temporalis, sunt usi.*

3) *Genealogia Familiae Apafienae sive veterum diplomatum conscripta, et a perillustri D. Csik, celebri per Transilvania Advocato anno 1771, mecum communicata, etc. M.S. fol. Vol. 1.*

p. 6. 34. *Czoboriani Archivi index, comitatuum serie alphabetica.*

1. *Anni 1625. Status omnium Schemnicziensium metalli fodinarum, a Commissariis regis consignatus. Germanice.*

2) *Epistolae ad tempora Mathiae Corvini Regis Ungariae ex Archivō Pontificio.*

3) *Registrum Expensarum anni 1526. Ludovico II, R. Hungariae, sive Exitus pecuniarium ad facta Regiae Majestatis M.S. fol. Vol. 1.*

p. 7. 41. Szamuelis Székely de Doba, Centurionis emeriti, Diplomatica Collectio, superioris Hungariae res plurimum illustrans. In his eminent

1) Series Ducum, Waiwodum et Vece-Waiwodum Transilvanorum ex Diplomatibus eruta.

2) Saxonum Transilvaniae privilegia.

3) Pauli Turi litterae, ad Comitem Thurzo, regni Palatinum datae, quibus lamentabilis regni status, sub Turcarum Tyranide gementis, nunciatur.

4) Transilvaniae Siculorum generationes, quarum praerogativa magistratus adeunt. **M.S.** fol. Vol. 1.

p. 8. 45. Opuscula varia et Diplomata, Hungarici Argumenti omnia. In quibus notabiliora sunt:

1) Synodus diocesana, sub Colomanno Hungariae Rege a Laurentio Strigoniensi Metropolita celebrata; item vetus calendarium et breve chronicon, quae omnia ex membraneo codice Capituli Poseniensis, manu terti decimi seculi scripto, sunt excerpta.

2) Chronicon rhythmicum de gestis Hunnorum et Hungarorum, ex codice caesareo classis Hist. ecclesias. LXXVIII, excerptum.

3) Selecta Diplomata varii Argumenti **M.S.** fol. Vol. 1.

46. Symmicta Diplomatica, res Hungariae illustrantia, inter quae sunt:

1) Elenchus litteralium documentorum, familiam de Somos concernentium.

2) Diplomata varia, ad Ferdinandi I. res gestas pertinentia, ex Cod. Caes. Hist. Prof. CVI.

3) Reginae Elisabethae, Ladislai Posthumi matris variae litterae, ex originalibus Archivi civitatis Viennensis excerptae.

4) A fol. 312. familiae Frangepianae praecipua diplomata, ex originalibus excerpta. **M.S.** fol. Vol. 1.

p. 9. 48. Symmicta Austriaca et Hungarica, in quibus eminent:

1) Catalogus Episcoporum et Archiepiscoporum Laureacensis et Pataviensis Ecclesiarum ineditus, multa Hungarica continens, et ab Hansizio merito laudatus; ex Caes. Cod. excerptus.

2) A fol. 83. Varia scripta et Diplomata cum Austriaca tum Hungarica, Analectis Vindobonensibus olim a me destinata. **M.S.** fol. Vol. 1.

50. Collectanea Diplomatica Hungarici argumenti, in quibus sunt:

1) Liberi Oppidi Rosenbergensis privilegia.

2) Tredecim Oppidorum Scepusiensium libertates et jura.

3) Nonnullarum Abbatiarum, monasteriorumque fundationales litterae etc.

4) Pazmani Cardinalis cum Nicolao Esterhasio regni Palatino de Proëdria controversia.

5) Riedmülleri narratio calamitatum, quas iam inde a Wladislai II. temporibus usque ad annum 1580. regnum est perpeccum. **M.S.** fol. Vol. 1.

51. Analecta diplomatica pro Historia pragmatica regni Hungariae in tres tomos digesta.

TOM. I. notabiliora sunt:

1) Variae litterae, praecipue ad Ladislai Posthumi tempora spectantes, ex codicibus mss. monasterii Mellicensis S. Benedicti in Austria excerptae.

2) Elenchus Abbatiarum regni Hungariae, quae ab exteris ecclesiasticis adhuc possidentur.

3) Ioannis Fabri, Viennensis Episcopi, opinio de controversia, ratione dotis inter Imp. Ferdinandum I. et Mariam Hungariae Reginam ejus sororem circa annum 1540 exorta, una cum aliis eam controversiam illustrantibus scriptis. **TOM. II.**

1) Mariae Reginae confirmatio Decreti Andreae II. ex Originali Camerae Poseniensis.

2) Articuli Tolnenses anni 1518 integri.

3) Variarum litterarum ad Tökölianos tumultus pertinentes.

TOM III.

1) Oppidi Ovár, in Mosoniensi comitatu siti privilegia.

2) Plurimorum Diplomatum Summaria ex Originalibus Camerae Poseniensis eruta.

3) Sylloge diplomatica, Mathiae Corvini res in Austria gestas illustrantia.

4) Cruciferorum, nunc Melitensium Ordinis, per Hungariam olim florentis quam plurima diplomata et privilegia.

5) Variarum deductiones ac litterae, quibus docetur, quonam jure Cruciferorum Praeceptoratus Soproniensis, sive possessiones Beo et Keresztény post Canisaios et Nadasdios a Soproniensibus Jesuitas pervenerit.

6) Informatio de origine et statu Cassae Parochorum.

7) Levakoviczii de jure Patronatus Regum Hungariae relatio, ad Curiam romanam missa. **MS.** fol. Vol. 3.

p. 11. 56. Andreae Huszti Transilvania sub Vaiwodis, diplomatice conscripta.

M.S. fol. Vol. 1.

58. Brunczvikiana Sylloge diplomatica, varia litteralia documenta complectens, quae olim in regni Judiciis fuerint discussa. Item alia Collectanea diplomatica, inter quae occurrunt:

1) A fol. 353. Richardi Streinii responsum ad quaestionem: utrum Moldavia ad Hungariam vel Poloniam jure pertineat?

2) Ejusdem Streinii opinio, Anno 1597 Imp. Rudolpho data, conditiones commutationis cum Principe Transilvaniae continens. Item alia scripta ad idem negotium pertinentia: ex cod. caes. hist. Prof. CCXV.

3) Sententia tabularis de finibus et limitibus Diocesum Quinqueecclesiensis et Zagrabiensis anno 1718 lata **M.S.** fol. Vol. 1.

p. 12. 63. Samuelis Székely de Doba centurionis emeriti Collectaneorum Diplomaticorum Supplementa, 177 Diplomata continentia. Praeter illa hoc in Volumine notabiliora sunt:

1) Riedmülleri narratio calamitatum, quas jam inde a Wladislai II, temporibus, usque ad annum 1580, regnum est perpesum.

2) De Piseto Cremniciensis Cameralis Informatio anni 1749.

3) Relatio inquisitionis, anno 1679, post motus Tökölianos in montanis Civitatibus Imp. Leopoldi jussu, a comite Trautmannsdorf institutae, eidem Imperatori oblata.

4) A fol. 295. Sancti Regis Stephani Litterae foundationis monasterii Monialium Vesprimiensium graeco idiomatae scriptae, anno 1109. sub Colomanno transcriptae et latine versae, et a me ex originalibus transcriptae.

5) Informatio de omnibus Regni Hungariae Civitatibus Montanis, aliisque locis, ubi metalli fodinae sunt, in usum Archiducis Josephi, nunc Imperatoris Augusti conscripta. A. 1766. **M.S.** fol. Vol. 1.

p. 13. 67. Balthasaris Adami Kerceselich, Canonici Zagrabienensis, brevis quidem, vera tamen Notitia et Cognitio, Banorum Dalmatiae, Croatiae et Slavoniae, nec non Banalis Officii.

1) De Regno Slavoniae Systema varia, quibus regiminis gesti hactenus quoad omnia ideae et status absolvuntur.

2) Episcopi Quinqueecclesienses. **M.S.** fol. Vol. 1.

p. 14. 69. Indices quorundam Archivorum Regni Hungariae et quidem:

1) Inventarium Archivi Archiepiscopatus Strigoniensis Sereniss. Archiducis Mathiae jussu a commissariis ad id deputatis conscriptum, ac chirographis eorundem roboratum. Posonii die 21 Maji anno Chr. 1602.

2) Archiepiscopalis Bibliothecae Catalogus, eodem anno conscriptus.

3) Ejusdem Archiepiscopalis Archivi Index alter, Capsarum, in quibus diplomata servabantur, serie scriptus: cui adnexus est rerum et Personarum index alphabeticus.

4) Elenchus actorum regni remonstrans per quos, quae et qualia acta usque ad an. 1764 inclusive ad Archivum regni resignata habeantur.

5) Elenchus litterarum conventus Cruciferorum Ecclesiae B. Regis Stephani de Alba Iulia, in Archivo Capituli Strigoniensis, immo Posoniensis adservatarum, inque tres partes, utpote Papales, Privilegiales, et causales sequestratarum.

6) Elenchus litterarium Instrumentorum Praepositurae Saghienensis in cameralei Archivo conservatorum.

7) Elenchus Litteralium documentorum Familiae Segnyei, seu Lapis pataki.

8) Catalogus, juxta quem litteraria instrumenta, factum Bonorum Archiepiscopatus Strigoniensis concernentia, Reverendissimo ac Illustrissimo Domino Ioanni Kutaffy Archiepiscopo Strigoniensi assignata fuerunt. Originale.

9) Elenchus sive conscriptio omnium litterarum privilegialium, jurisdictionalium, ad Abbatiam S. Benedicti de luxta Gron facta Novemb. 15. A. 1568. Posonii: Originale.

10) Villarum et pagorum Elenchus, qui ad Zagrabiensem Episcopatum pertinent.

11) Inventarium arcis Zagrabienensis anni 1597 **M.S.** fol. Vol. 1.

p. 15. 70. Brunczvikiana et alia collectanea diplomatica inter quae:

1) Vesprimiensia

2) Magno-Varadiensia.

3) Frangepaniana Diplomata.

4) Thurzoniae litterae.

5) A fol. 420. Status regni Hungariae ecclesiasticus in usum Archiducis Josephi nunc Imp. Aug. a Barone Bartenstein patre, conscriptus. **M.S.** fol. Vol. 1.

72. Neosoliensia, Veterozoliensia, et Szalonthaiensia Diplomatica. His immixta sunt:

1) Fragmentum sententiae contra Drabium latae.

2) Fol. 20 Diploma Mariae Theresiae Aug. quo supremis Comitibus praescribitur norma administrandi comitatus regni Hungariae. Viennae, 1752: die 28 mensis Aprilis emanatum.

3) Fol. 209 Imp. Ferdinandi I. litterae anno 1563. die junii ad Maximilianum II. filium Romanorum Regem datae, quibus Hungarorum querelis respondes diserte ait: mentem suam neque unquam fuisse neque etiam esse Hungaros consultationibus rerum, ad Statum regni Hungariae pertinentium, excludendi. Originalē. **M.S.** fol. Vol. 1.

p. 20. 95. Mathiae Belii diplomatarium Hungaricum **M.S.** Ab ejusdem Coniuge vidua, matrona lectissima, a me Posonii comparatum. Est quantivis pretii, cum propter selectum diplomatum, tum quod notitiae novae regni Hungariae scribendae inservit. **M.S.** Vol. 2.

p. 21. 105. Earundem epistolarum exemplar alterum, paulo vetustiori calamo scriptum. **M.S.** Huic conjunctum est; Inventarium litteralium instrumentorum Archivi Archiepiscopatus Strigoniensis ex collectaneis clarissimi Matthiae Belii. Item: Genealogia inclytae familiae Balassianae, **M.S.** fol. Vol. 1.

p. 22. 114. Regum Hungariae Decreta quaedam, pleraque, ex Originalibus descripta; nec non alia quaedam ad Jus publicum hungaricum pertinentia litteralia documenta **M.S.** fol. Vol. 4.

p. 24. 121* a Protocollum Neosoliensis Camerae-Caesareo-Regiae Anni 1649, una cum Indice alphabetico Actorum fol. Vol. 1.

123. Historemata et Diplomata varia, cum Hungaricas, tum etiam Transilvanicas res illustrantia In quibus sunt:

1) Solennia Coronationis Archiducis Josephi I. in Regem Hungariae. Germanice, Latine, et Italice.

2) Gubernii Regii Transilvanici de quibusdam Actis et Scriptis, et Protestatione Cancellarii Comitis Nicolai de Bethlen genuina Informatio an. 1703.

3) Isabellae, Joan. Scepusiensis Regis Hung relictæ viduæ litterae simul cum aliis tribus, de lamentabili Civitatis et Castri Budensis Statu sub Turcarum Dominio. Exscriptæ ex exemplaribus, an 1542. impressis. **M.S.** vol. 1.

p. 25. 127. Diplomatarium Ecclesiasticum Regni Hungariae, quo plurimæ cum fundationales tum aliae litterae, maximam partem ex Originalibus exscriptæ et ad Bona Ecclesiastica Regni nostri pertinentes continentur: Collectio quantivis pretii et auro contra chara. **M.S.** fol. Vol. 1.

p. 27. 138* Probi ac disertis cujusdam anonymi Auctoris rerum Hungaricarum Licri quatuor, ab an. 1558. usque ad annum 1586. res gestas continentes.

1) fol. 209. Ejusdem operis libri priores duo, sed mutili.

2) fol. 285. Stephani vel Joan. Szamos Kózii rerum Transilvanarum Pentas quinta et sexta, liber primus fine mutilus. Narrantur res ab anno 1598 usque ad annum 1601. in Transilvania gestae **M.S.** fol. Vol. 1.

p. 28. 144. Acta publica Regni Hungariae, inter quae sunt praecipua:

1) Conjuratio procerum Regni Hungariae Anno 1505. se regem non electuros, nisi ex gente et sanguine Hungarico, correcte ac nitide scripta.

2) Exemplum impignorationis tredecim Civitatum terrae Scepusiensis.

3) Solennia et Ordo coronationis imperatricis Annae in Reginam Hungariae Anno 1603. die 25. Martii. bino Exemplo.

4) Imp. Rudolphi II. et Mathae II. Decreta sedecim.

5) Paria Transactionis Austriacorum ratione liberae religionis.

6) Litterae Sultani, per Muhmet Tchauschium die 10 May. 1614. Lincii Imperatori praefatae.

7) Instructio, Ablegatis, Lincium ad Caesarem missis a Comitibus Regni Posoniensibus data. 1614. 28 Julii.

8) Extractus negotii familiae Banffy.

9) Pazmani Vindiciae Ecclesiasticae.

10) Exemplar reconciliationis cum Hungaris factae 23. Junii 1606.

11) Conditiones pacis inter Imp. et Sultanum anno 1606. conclusae.

12) Confoederatio Regni Hungariae, cum Marchionatu Moraviae. 1608.

13) Szécsenyii, Archiepiscopi Colonceis ad Imp. Leopoldum libellus supplex, quo petit ut Decretum de Constitutione maneat in suspenso. 1671. Aprilis 12.

14) Par litterarum comitis a Martinicz ad Szelepesenium Archiep. Strigoniensem, quibus cum Frangepianae Conjuracionis complicem esse non obscure arguit.

15) Memoriale comitis Petri a Zerin.

16) Ad Francisci comitis de Nadasd tristissimum casum pertinentia quaedam etc. ex quibus recte conjici potest, hoc Volumen thesaurum potius esse quam librum.

M.S. fol. Vol. I.

p. 32.151. Korb Joannis Georgii Diarium Itineris in Moscoviam, Ignatii Christophori de Guarient, et Rall, Consiliarii Aulico-Belici ad Imp. Leopoldo I. ad Petrum Alexiovicium anno 1698. ablegati Extraordinarii. Viennae 1700. fol. Vol. I.

p. 33. 157*. Decreta, constitutiones et articuli apostolicorum Regum regni Hungariae ad annum usque 1514. sive Vladislai II. decretum septimum. His inserta sunt etiam alia maximi praetii litteralia documenta, ut:

1) Imp. Sigismundi et Regis Hungariae decretum de valore denariorum, quod in impressis desideratur et hic decretorum quintum inscribitur. Datum Budae in festo beatorum Fabiani et Sebastiani martyrum (Januar. 20) anno Domini 1432.

2) Ioannis Huniadis juramentum, initio gubernationis editum hungarice, cujus latina solum versio in impressis legitur.

3) Matthiae Regis Decretum anno 1468. editum.

4) Privilegium transilvaniense. Datum Budae in vigilia festi nativitatis B. Ioannis Baptistae (Junii 23.) anno Domini 1499.

5) Privilegium Siculorum. Datum Budae in festo B. Margarethae virginis et martyris (Julii 13.) anno Domini 1499.

9) (!) De Rege Mathia Corvino veridica quaedam historia, et nonnullis quibusdam ejusdem regis et Bajazetis Turcarum Sultani epistolis mutuis **M.S.** fol. Vol. 1.

p. 35. 164* Tripartitum opus juris consuetudinarii Inclyti Regni Hungariae Stephani Werbeüzi etc. etc. addidis regulis jurius antiqui. Accessit nunc Enchiridion articulorum comitialium ejusdem regni, per causarum locos distributum usibus aptum. Omnia studio Ion. Sambuci etc. etc. Viennae Aust. 1581. fol. Vol. 1.

p. 36.166. Tripartitum opus Juris consuetudinarii inclyti regni Hungariae, per Stephanum de Werbewts accuratissimae editum. Accessit index titularum perquam diligentissimus Viennae Pannoniae Superioris per Ioannem Syngrenium Tipographum. 1561. Fol. Vol. 1.

Libri in diversis compacturis, bene tamen conditionati.

IN FOLIO

p. 49. 44. Series litteralium instrumentorum ad Chronologico Diplomaticam Jurium, Prerogativarum, Libertatum, et Immunitatum Civitatis magno Varadinensis illustrationem Exhibitorum, cum Mappis Topographicis ejusdem Civitatis. **M.S.** fol.

46. Balthasaris Adami Kercselich Canonici Zagrabiensis Hungariae Politicarum Institutionum partes III. auditorum suorum commodo ex jure municipali, Historia, ac manuscriptis et diplomatibus collectae, quibus nonmodo de republica in Genere sed in specie de Hungariae et adnexarum Provinciarum vel regnorum moderno veterique imperio pro captu studiosae inventutis disseritur. **M.S.** fol. Vol. 1.

50. Annalium ab Excessu D. Mathiae et auspiciis Ferdinandi II. Imp. Caess. Augg. liber primus. Philippo Carolo Historiographo Caesareo Auctore sine loco et an. **M.S.** fol Vol. 1.

Libri flavo corio turcico tecti per oras marginesque inaurati.

IN QUARTO

p. 57. 44. Adami Francisci Kollarii diplomatarium hungaricum, complectens selecta acta publica et diplomata, ex. originalibus maximam partem et manu quidem sua exscripta, atque regum serie digesta. **M.S.** quarto m. Vol. 7.

p. 70. 86* Joannis Jony Igloviensis Hungari tractatus Juris publici et historici Ungarici, scilicet:

1) Dissertatio de usu et auctoritate juris romani in Ungaria circa doctrinam de patria potestate.

2) Joannis Graevii, et Joannis Andreae Lochneri Dissertatio de facie juris publici Hungariae cum observationibus.

3) Schediasma historico juridicum de auspicio regio Stephani, primi Ungarorum apostoli. Ob raritate recusum. Jenae. 1756. quart. Vol. 1.

p. 73.100. Josephi Benczur Ungaria semper libera suique juris, nunquam vel Principi vel genti alicui externa, obnoxia. Vindobonae. 1764. Insunt praeterea in hoc volumine:

1) Erasmi Frölich Casulae S. Stephani regis Hungariae vera imago et expositio Viennae 1754.

2) Joannis Gottlob Boehmii de ordine Draconis instituto a Sigismundo Imp. Prolusio. Lipsiae. 1764.

3) Ejusdem de Sigismundo Hungariae rege S.R.I. Vicario Generali Commentatio. Lipsiae 1765.

4) Xysti Schür, Augustiniani, dissertatio de Regiae Budensis Bibliothecae Mathiae Corvini ortu, lapsu, interitu, et reliquiis Vindobonae f.a.

5) Pauli Wallaszky de Stephano Verböczio, Jurisconsulto Hungariae celeberrimo, dissertatio historico-epistolica. Lipsiae. 1768.

6) Joannis Filstich Schediasma historicum de Walachorum historia, annalium Transilvanensium multis in punctis magistra et ministra Jenae. 1743.

7) Joannis Tomka Szaszky de Bissenis regni Hungariae, eorumque comitibus posonii. fine. anno.

8) Augusti Ludovici Schloezer solutio problematis ex historia Polona, possitne adventus Lechi in Poloniam circa anum 550. et 560. quam societatis physica Gedanensis proemio Jablonowskiano condecoravit die 19 August. 1766. Gedani. 1767. Germanice et latine.

9) Relatio de mineribus aquis inclyti comitatus Borsodiensis ad excelsum consilium Regium Locumtenentiale. Vindobonae. 1763.

10) Francisci Xaverii Emerici L.B. Koller de Nagy-Mánya Allocutio ad nobilissimum Procerum, statumque et ordinum Regni concursum, cum Nobilium Hungarorum Praetoriana Turma, militari more fidei Sacramentum diceret. Posenii. 1760. quarto

p. 75.107* Comitibus Aspremont Lynden, Generalis Vigiliarum Magistri Diarium authenticum belli anno 1738 contra turcas gesti, variis tabellis chartisque tacticis illustratum. Germanice. **M.S.** Quart.

p. 76.109. Cuspians Joannis Diarium de Congressu Imp. Maximiliani I. cum Wladislao, Lodovico, et Sigismundo, Hungariae, Bohemiae et Poloniae Regibus, ratione ineundae ex gemino foedere matrimoniali Anno 1515. ad XXII. Julii adfinitatis. Lat. et. Germ. **M.S.** Quart.

113* Sebastiani Ferdinandi Dobneri Tractatus Nomico-politicus de Nobilibus Regni Hungariae, in Specie illis, qui in civitatibus resident. sine loco et anno.

1) Jobi Ludolfi de Bello Turcico feliciter conficiendo. Accedunt Epistolae quaedam Pii V. Pont. Max. et alia nonnulla ejusdem argumenti. Francof. 1686. Quarto Vol.

2) Michaelis Manuelis Olsavszky Episcopi Ruthenici uniti, sermo de sacra occidentalem inter et orientalem ecclesiam unione. Vindob. 1765.

3) Oratio Hungarica, dicta in funere Elisabethae Szuhai, Samuelis Patai Conjugis. Bajae 1765. Item alia Hungarica ejusdem Argumenti, nec non tertia persimilis.

4) Oratiunculae duae una Latina, altera Gallica, quibus Franciscum e Comitibus Barkoczi Archiepiscopum Strigoniensem cum Nobilibus Convictum anno 1762 inviseret, Nobiles adolescentes salutarunt. Tyrnav. Quarto.

p. 78. 119. Balthasaris Adami Kerselich, Canonici Zagrabiensis de sublimium duarum in mundo potestatum fundamento et concordantia. **M.S.**

1) De Ecclesiam Cathedralium, in particulari Ecclesia regni Hungariae, vario multiplicique populo, hujusque, obligationibus deductio. **M.S.**

2) Privilegia episcopatus quinqueecclesiensis Kereselichii quibusdam observationibus **M.S.** quart. Vol. 1.

p. 83. 132. Petri Pazmány archiepiscopi Strigoniensis, vindiciae ecclesiasticae, quibus edita a principe Bethlen in clerum Hungariae decreta, divinis humanisque legibus contraria, ipso jure nulla esse demonstrantur. Viennae. 1620.

1) Sacrissimae Caesareo-Regiae Majestatis edictalis cassatio inique praetensae et ipso Jure nullae Electionis Gabrielis Bethlen, in regem Hungariae, nec non actorum omnium, **tractatorum** et conclusorum in conventu Poseniensi et Novizoliensi annullatio. Recusa Augustae Vindelicorum. 1621.

2) Joannis Labsansky, Aulae Secretarii, Summarium relationis, Aug. Aulae propositae, ex quo elucet, praedicantes Lutheranos nequaquam ob religionem, verum ob rebellionem in Jus attractos, punitosque fuisse. Germanice. Tyrnaviae. 1675.

3) G. Biro, Episcopi Vesprimiensis, Veritas toti mundo declarata; argumento triplici ostendes, Sacr. Caes. Regiamque Majestatem non obligari tolerare in Hungaria sectas Lutheranam et Calvinianam. Latine et Germanice. 1672.

4) Sacri Rom. Imperii Evangeliorum Electorum et Statuum apud Imperatorem Intercesso pro Religione Praestantium, in Regno Hungariae admodum afflicta, sine loco. 1672. Germanice.

5) Argumenta et rationes, quae Imperatorem movere deberent, ne Protestantes ex hereditariis regnis ejigiat. Auctore Wilh. Christ. Kriegsmann. Opposita scripto cuidam, latine et Germanice nuper vulgato, sub epigraphe: Veritas toti mundo declarata etc auctore. G. B. E. V. P. S. S. C. R. M. C. C. sine loco. 1672.

6) Jesuiter Ausmusterung, sive Jesuitae ex Hungaria et Moravia in exilium pulsi. Sine loco. 1619. Germanice.

7) Les larmes publique, id est: Lacrymae publicae, effusae in funere Philippi Emanuelis Ducis Lotharingiae, Imperatoriae Majestatis Vicarii Generalis in Hungaria contra infideles. Gallice. Auctore Alphonso de Ramberviller, Pont-a Mousson, 1602, quart. Vol. 1.

p. 90.151. Vincentii Priboevii, ordinis praedicatorum, oratio de origine successibusque Slavorum. Venetiis. 1532.

1) Transilvaniae olim Daciae dictae descriptio a Joanne Petro, et Paulo Manuciis ex variis veterum et recensiorum scriptorum monumentis, et praecipuae ex Georgio a Reicherstorff accurate in unum congesta. Romae 1596.

2) Magni Turcarum Vezirii, ad Vjvarinum castra habentis litterae, quibus vicinos comitatus ad subjectionem sollicitat. Accedit Turcarum fidei confessio, nec non Muhamedis Pseudoprophetae origine et vitae historia. Germanice. Sine loco. 1663.

3) Vlrichi de Hutten, equitis germani, ad principes Germaniae, ut bellum Turcis invehant, exhortatoria. Publico Germaniae concilio apud Augustam Vindelicorum A.D. 1518. Maximiliano Austrio Imperatore. Augustae. c.a.

4) Joannis Fabri oratio de origine, potentia, ac tyranide Turcorum ad Henricum VIII. Angliae et Franciae regem dicta Londini. S.L. 1528.

5) Christophori Varsevicii post Stephani regis mortem in primo et generali totius Masoviae conventu oratio. Casoviae 1587.

6) Monumentum rerum anno 1663 et 1664, a Comite Nicolao Zriny contra Turcas fortiter feliciterque gestarum sine loco, eodem anno.

7) Theatrum Zrinianae vitutis et nonnullorum quorundam Germanorum heroum, ubi res anno 1663 et 1664, gestae spectandae proponiuntur. S.L. 1664.

8) Apostrophe paraenetica, ad Hungariam, sine loco et anno. Pertinere videtur ad annum. 1672.

9) Genuina relatio de 60.000 Turcarum a fortalio magno-Varadiensis, quod ferocissimae oppugnabant Anno 1598, feliciter repulsis. Germ. Aug. Vind. 1599.

10) In Erasm. Wilh de Tattenbach Frangepannianae conjurationis complicitis necem versus Germanici. S.I. et anno 1611.

11) Summaria quarundam epistolarum ad res anno 1664. bello gestas pertinentium. Germanicae. Quarto.

p. 94.159. Apologia Fratrum unitariorum. Hungarice. Claudiopoli. 1701. Quart.

1) Unitariorum confessio fidei christianae in Transilvania. Sine loco et anno.

2) Balth Waltheri jun. et brevis et vera descriptio rerum, a Jön Michaele, Moldaviae Transalpinæ, sive Walachiae Palatino gestarum, in ejusdem aula Terwisana fideliter collecta. Golicii. 1599.

3) Historia rerum in Polonia gestarum anno 1620. Auctore Joanne Innocentio Petricio. Cracov. eod. anno.

4) Joannis Lindenberger Pugna ardua cum Turcis ad Tsokakó, anno 1601, Vienna. 1602, Quarto.

160. Vita Joannis Capistrani. Auctore Fr. Bernardino, Confessore Generali Monasterii Mariaemay. Ordinis S. Salvatoris. Aug. Vind. 1519.

1) Joannis de Hellenbach, Cremniciensis Hungari, Oratio pro Hungaria. Wittenbergae. 1656.

2) Rudolpho II. Imperatori semper Augusto, Claudii Achantheri, ejus Historici, Panegyricus, Javarino recepto, dicatus, Praga. 1598.

3) Valentini Franckii Origines Nationum et praecipuae Saxonicae in Transylvania, cum nonnullis aliis observationibus ad ejusdem jura spectantibus, e rudibus privilegiorum et historiarum erutae. Helmstadii 1697.

4) Sigismundi L.B. ab Herberstein pro quibusdam Belliducibus Caesareis in primis autem pro Wilhelmo L.B. de Roggendorf, anno 1541. ad Budam a Turcis profligato Apologia. Germanice. Vienna S.A.

5) Brevis relatio, quemadmodum castrum Julia anno 1567. a Turcis occupatum fuerit.

6) Marthini (!) Lutheri de bello contra Turcas gerendo libellus. Wittenbergae. 1529. German.

7) Georgii Schereri, Jesuitae, Sermo. Anno 1595. Posonii in arce de eo habitus. quod nequaquam Turcis subicere, sed potius contra eosdem fortiter pugnare oporteat. Vienna 1663.

8) Georgii Agricolae ad Imperat. Ferdinandum I. et S.R. Imp. Principes adhortatio de bello contra Turcas gerendo, a Laurentio Wernan ex Latino idiomate in Germanicum translatum. Norimbergae 1531.

9) Georgii Draskowitii, quinqueecclesiensis Episcopi Oratio in generali concilii Tridentini congregatione die 24 Febr. 1562 habita. Ripae 1562.

10) Andreae Duditii Sbardellati, Episc. Tininiensis, orationes duae in S.S. oecumenico Concilio Tridentino habitae, Anno 1562. Brixiae eodem anno.

11) Oratio Ibrahimii Strotschii Suleimanni Turcarum Sultani in Germaniam Legati, Illyrice habita Francofordiae coram Imp. Ferdin. in Electorum, ceterorum Principum confessu, cum Maximilianus Ferdinandi filius in Roman. Regem eligeretur. Anno 1562. Nov. 27. Ejusdem Sultani Litterae per Legatum missae. Subjungitur catalogus Comitum Servitorum Ledati. Latine. Ripae. 1563.

12) Joann. Bapt. Róka Sermo germanicus, in sacerdotali jubilaeo Pauli Marthonyi, Canonici Vaciensis, dictus. Sine anno et loco.

13) Ejusdem Joan. bapt. Róka Sermo hungaricus in solenniis dextrae S. regis Stephani dictus. Jaurini. 1769.

Libri in diversis Compacturis bene tamen onditionati.

IN QUARTO

p. 105. 44. Magistri Ioannis de Turocz Chronicon Hungarorum cum figuris illuminatis. Brunae in Moravia impressum. 1488. Quarto.

p. 132. 62. Marci Manilii Astronomicom. Libri V. sine loco et anno. Typis tamen vetustis. Adligati sunt:

- 1) Censorinus de die natali ad Q. Cerellium.
- 2) Tabula Cebetis per Lodovicum Odaxium e graeco conversa.
- 3) Plutarchus de invidia et odio.
- 4) Basilii oratio de invidia e Graeco in latinum per Nicolaum Perotum.
- 5) Basilii epistola de vita solitaria ad Gregorium Naziansenum per Franciscum Filelphum.

6) Bartholi Lucani Utinensis ad Innocentium Pontificem maximum VII. Oratio carmine.

7) Francisci Patavi Jurisconsulti pro canonisando sancto Leopoldo Marchione Austriae oratio habita die XII. calendas Decemb. Anno 1484.

8) Declaratio lepidissima ebrosi, scortatoris, aleatoris, de vitiositate disceptantium, condita a Philippo Beroaldo, omnia haec opuscula impressa fuerunt Banoniae (!) 1449. quart.

p. 138. 80. Joan Joachimi Schröderi Thesaurus Linguae Armenicae, antiquae et hodiernae, cum varia Praxios materia. Continentur in hoc opere:

- 1) Dissertatio de Antiquitate, fatis, indole, atque usu Linguae armenice.
- 2) Grammatica et Prosodiae antiquae Linguae.
- 3) Confessio ecclesiae Armenice latine reddita, et necessariis notis illustrata.
- 4) Synopsis hodiernae civilis Armenorum Linguae.
- 5) Dialogi tres sacris, secularis et domesticis rebus Armenorum.
- 6) Epistolographia, Praxis grammatica, et Indices Vocum locupletissimi

Amstelodami. Anno. Christi 1711. armenorum 1160. quart.

p. 150. 126. Der Sachen und Siebenburgen Statuta, oder eigen Lanrecht, durch Martin Fronium ubersetzen und gemehret. Cronstadt in Siebeburgen 1583. quart.

127. Appendix partis quartae Chronologiae Ungaricae, das ist: wahrthate historische Beschreibung: wasgestalt der Hr. Matthias Erzherzog zu Oesterreich, Montags den 19 Nov. 1608. zu Presburg zum Hungarischen und A. 1611. Montags nach dem heiligen Pfiagstag zu Prag zum böhmischen König, tugletchen An 1612. den 13ten Juni zu Frankfurt am Mayn zum römischen König erwählt, und den 24ten dies am Tag St. Johannis neben ihrer Majest. Ebegemablin mit grosser Solenität daselbst gekrönet, und zum Römischen Kaiser erkläret worden, und was bey einem jeden Actu Electoris et Coronationis für Ceremonien vorgelaufen, zusammengetragen und beschrieben durch Hieronymum Ortelium Augustanum Nürnberg. Sine Loco.

p. 158. 176. Secreta Secretorum seu Monita privata, id est Artes secretae pro Regimine saeculari Societatis Jesu. **M.S:** quart.

Libri flavo corio Turcico tecti, et per Oras Marginesque inaurati.

IN OCTAVO

p. 169. 78. Psalterium Harmonicum Ebraice, Graece, latine Germanice studio et labore Eliae Hutteri Germani. Norimbergae 1602. Octavo.

p. 177. 131. Joannis Michaelis Bruti Opera varia selecta, nimirum Epistolarum Libri V. de Historia Laudibus, sive de Ratione legendi Scriptores Historicos Liber; Praeceptorum conjugalium Liber. Epistolis et Orationibus compluribus editione Cracoviensi auctiora. Berolini 1698. Octav. Vol. 2.

p. 178. 137. Hadriani Relandi Analecta Rabbinica in usum Collegii Rabbinici Editio secunda. Trajecti ad Rhenum. 1713.

1) G. Genebrardi Isagoge Rabbinica.

2) Ejusdem Meditationes et Tabulae Rabbinicae.

3) G. Cellarii Institutio Rabbinica.

4) J. Drusius de particulis Rabbinicis.

5) Index Commentariorum Rabbinicorum qui in sacrum Codicem aut Patres ejus conscripti sunt.

6) J. Bartolocci Vitae celebrium Rabbinorum.

7) R. Davidis Kimchii Commentarii in decem Psalmos priores Davidicos, cum versione Latina. Octavo.

p. 182. 154. Samuelis Köleseri de Keres-er Secretarii gubernialis Caesareo Regii Principatus Transilvaniae etc. Auraria Romano Dacica. Cibinii 1717. Octav.

p. 183. 164. Histoire critique des Dogmes, des Controverses, des Coutumes, et des Ceremonies des Chretiens Orientaux. Par Richard Simon cy-devant Pretre l'Oratoire. a Trevoux. 1711. octav.

Libri in diversis Compacturis bene tamen conditionati.

IN OCTAVO

p. 242. 290. Historia Armena originem christianae religionis, in Armenia, auctoribus S.S. apostolis Bartholomaeo et Juda Thadaeo. Armenorumque fidem, doctrinam, patriarchas, ritus, ceremonias, tria, Sisense Adonense – et Tarsense concilia, Persecutiones, Martyres, miracula, errores, schismata, et duorum apostolorum Bartholomaei, et Thadaei sepulchra; itemque statum politicum, Iberorumque, et Colchorum regna complectens, opus et raritate, et rerum varietate atque libertate maxime conspicuum. Auct. Clemente Galanoad Armenos missionario. Editio secunda. Francofurti et Lipsiae. 1701. octav.

p. 243. 292. Joan Georgii Eccardi historia studii etymologici linguae germanicae hactenus impressi; ubi scriptores plerique recensentur, et dijudicantur, qui in origines et antiquitates linguae Teutonicae, Saxonicae, Belgicae, Danicae, Suevicae, Norvegiae et Islandice, veteris item Celticae, Gothicae, Franciae, atque Anglo-Saxonicae inquisiverunt, aut libros studium nostrae linguae criticum promoventes alios ediderunt; accedunt quaedam de lingua Venedorum in Germania habitantium tandemque proprium de lexico linguae germanicae etymologico componendo consilium aperitur. Hannoverae anno 1711.

1) Incerti monachi Weissenburgensis Catechesis Theotisca seculo IX. conscripta, nunc vero primum edita, ut et monumenta varia Catechetica Theotisca;

omnia in unum collegit, ac prefatione, in qua catechizatio medii praesertim aevi exponitur, interpretatione et commentatione critica illustravit, catecheses, item ejusdem generis cum Marquirdi Freheri notis olim evulgatis addidit Joann. Georgius Eccardus. Hannoverae 1713. octavo.

p. 246. 309. L'utilité des voyages, qui concerne la connaissance des Medailles, inscriptions, statues, dieux lares, peintures anciennes, et les Bas-reliefs, pierres precieuses, et gravées, cachets, talismans, anneaux, Manuscripts, langues, et autres choses remarquables, et l'avantage que la recherche de toutes ces antiquités procure aux scavans. Avec une memorie de quelques observations generales, qu'on peut faire pour ne pas voyager inutilement, par Mr. Baudelet de Dairval, Advocat en Parlement. Enrichis des plusiers figures en taille douce. deux Tomes a Paris 1693. octav. Volum. 2.

p. 248. 322. Historia reformationis polonicae, in qua tum reformatorum tum Antitrinitariorum origo et progressus in Polonia et finitimis provinciis narrantur. Auct. Stanislao Lubienicio Equ. pol. Freistadii, 1685. octav.

p. 249. 324. Dottrina Christina ad uso de fedeli orientali, gia per ordine della S.M. di Paolo V. sommo Pontifice tradotta d'Italiano in Latino et Arabico, da Vittorio Scialac Accurense, e Gabriele Sianitta Edeniense Maroniti del Monte Libano. Et hora d'ordine della Sacr. Congr. de Prob. fide nuovamente ristampata, tradotta in Italiano dal R.P.F. Alessio Todi Predicatore. Aggiuntovi nel fine i sette salmi penitentiali, con le litanie de la Santi, et preci, et le litanie della Beatiss. Vergine, in Roma. 1642. octav.

p. 250. 335. Cl. V. Joachimi Camerarii Pabepergensis historica narratio de fratrum orthodoxorum Ecclesiis in Bohemia in Moravia, et in Polonia, nunc primum edita. Accesserunt:

1) Cl. V. Esromi Rudigeri Pabeperg: de fratrum Ecclesiis in Boh. et Moravia narratiuncula.

2) Vita et mors Joannis Hussi Bohemi, ex actionibus et monumentis Martyrum.

3) De ultimo supplicio Hieronymi Pragensis ex iisdem actionibus Martyrum.

4) De ejusdem Hieronymi obitu et supplicio Poggy Florentini ad Leonhardum Aretinum Epistola, hujusque ad illam Responsio.

5) Oratio de Hussiticis motibus recitata publice Witten bergae a D. Michaele Slavata Baro Boh.

6) De Origine Ecclesiarum Boh. et de confessionibus ab iis editis narratio. Cui subjuncta sunt de his magnorum quorundam virorum judicia et testimonia.

7) Methodus quam observant fratres in eligendis, ordinandis, et confirmandis ministris.

8) Epistola Fratrum ad Fridericum III. Elect. Palat. De cantionibus in ipsorum ecclesiis usitatis.

9) Esromi Rudigeri de cantionibus sacris inter fratres consuetis, deque tota christianorum musica dissertatiuncula.

10) De excidio reliquiarum e Waldensibus et Albigensibus Merindolii et aliis in locis provinciae facto sub Francisco I. rege Galliae ex monumentis Martyrum.

11) Cl. V. Petri Wesenbecii oratio de Waldensibus et Albigensibus christianis habita. Jenae. 1585.

12) Insignis locus ex Carolo Molinaeo I. C. De iisdem.

13) Consensus in fide et religione inter eccles. Evangel. Regni Poloniae et illarum ecclesiarum acta synodica omnia. Ex bibl. Ludo. Camerarii IC. Haidelbergae Octav.

p. 262. 387. Ocellus Lucanus Philosophus de universi natura, interprete Ludovico Nogarola Com Veronensi. Ejusdem Nogarolae Annotationes in Ocellum et Epistola de viris illustribus Italis, qui Graece scripserunt. Editio tertia, collatione exemplarium melior facta. In Bibliopolio Hieronymi Commelini 1596. octavo.

p. 278. 481. Adami Francisci Kollarii Augustae Aulae Consiliarii, et Bibliothecae Directoris summaria diplomatica separatis plagulis scripta et ex variis libris impressis praecipuae autem ex Historia Zagrabiensis Ecclesiae. Auct. Balthasare Adamo Kerceselich colecta. **MSS.** octav Volum 17.

Manuscripti Codices in cerulea potissimum compactura ad diversas materias praesertim Hungaricas pertinentes.

IN FOLIO

p. 284. 2. Summaria Bullarum Romanorum, Diplomatum, Litterarum etc. Regni Hungariae, Hungariam ab anno 1197. usque ad 1272. illustrantia, manu Bilesii scripta. fol.

4. Cl. Veszprimi succinta medicorum Hungariae et Transilvaniae Biographia. Centuria prima, fol.

6. Informatio generalis de praetensione jurisdictionis episcopi romano-catholici magno-Varadiensis, et episcopi non uniti, cum nonnullis aliis scriptis ad idem argumentum pertinentibus.

1) Nonnulla summaria diplomatica, et nonnulla diplomata.

2) Siebenburgische, Tökélische, Ragusaiche, Walachische, und Modauerische Briefe, zu der Tökélische Rebellion gehörig. fol.

p. 285. 8. Simonis de Keza chronicon Hungarorum ex apographio Hevenesiano a R.P. Pray mecum communicato excriptum.

1) Historia belli Borussici et Polonici inter milites Teutonici ordinis et Polonos gesti ad annum 1440. partinens ex codice caesareo scripta, et germanico idiomate ab illustri Senkenbergio in lucem prolata.

2) C. Boitini Pannonis de rebus gestis magnifici Gabrielis Bethlem libri III. Ex manuscripto a R. Pray mecum communicato excripti. fol.

p. 286. 12. Aeneae Sylvii in pontificatu maximo Pii secundi pro historia regis Ladislai et Friderici tertii imperatoris supplementa ex codicibus caesareis descripta. fol.

p. 287. 13. Sancti Stephani primi Hungarorum christiani regis vitae historia ex codice **MS.** Mellicensi descripta.

1) Coronicon Hungarorum sub Ludovico primo Hungariae rege anno 1358. scriptum et ex codice caesareo historiae profanae 218. excriptum.

2) Beschreibung von dem Königreich Bosnien, was dasselbe für einen Anfang habe, und wie viele Festungen, fliessende Gewässer, und Ueberfuhren, oder Brücken

darüber, auch was für hohe Gebürge und Strassen sich darinn befinden, wie die Bestungen in ihrer Peripherie beschaffen, und eigentlich vest, auch mit Kanonen versehen sind, nicht minder von welcher Seiten man sich mit einer Armee, und Artillerie daselbsten annähern könne, und ferners wie viele Städte und hierinnen dienstbare, oder wehrhafte Männer (Sabalja nach bosnischer Sprache genannt) gezehlet werden.

APPENDIX

p. 287. 8. Katancius, Petr. de columna militaria ad Ezsekum reperta. 1782. 4to.

p. 288. 16. Confessio christinae doctrinae V. civitatum in Hungaria superioare, Cassoviae Leutschoviae, Bartephae, Epperini, ac Cibirii, exhibita Ferdinando Regi anno 1549. Cassoviae, 1613. Quart.

**MANUSCRITS ET OEVRES IMPRIMÉS KOLLARIENS DANS LES COLLEC-
TIONS DE LA BIBLIOTHÈQUE NATIONALE DE LA ROUMANIE LA FILIALE
„BATTHYANEUM” D'ALBA IULIA**

Résumé

La recherche met en lumière, en base de trois documents conservés dans la B.N.R. filiale „Batthyaneum” d'Alba Iulia, une amitié en 1763, entre l'humaniste slovaque Adam Kollár et le Comte Batthyány Jgnác, à partir des intérêts scientifiques communs pour la recherche des documents diplomatiques relatives à l'histoire de la Hongrie, et la fait inedit pour la littérature de spécialité jusqu'a présent, que l'éveque Jgnatius Batthyány a aquis en 1783 des manuscrits et oeuvres imprimés qui ont fait partie de la collection kollarienne.

Les sept lettres de Kollár envoyées á Batthyány entre 19.02-27.07.1763, reprises entiéremet dans l'Annexe 1, représentant le debut d'une amitié et d'une collaboration durant presque vingts années et constituent la source d'apprentissage de l'écriture autographe de Kollár et un possible point de départ pour le chercheur intéressé a revenir sur celles-ci.

L'Annexe 2. reproduit la lettre de l'évêque Batthyány Jgnác vers son bibliothécaire Imre Daniel dont il passe la commande d'acquisionner quelques manuscrits et oeuvres imprimés de la collection de Kollár.

Le catalogue des livres kollariens (issu á Vienne en 1783) avec les annotations écrites au bord des divers titres, reproduit d'une maniere restrictive dans l'Annexe 3., représente le document en base duquel on peut estimer les livres kollariens aquis pour l'éveque Batthyány, apportant des précisions supplémentaires en ce qui concerne le contenu de divers volumes, les circonstances dans lesquelles divers manuscrits ont été aquis, le nom du copiste etc.

Explications des Figures

Fig. 1. Écriture autographe de Adam Kollár.

Fig. 2. Écriture autographe de l'éveque Batthyány. Lettre du 2 octobre 1783.

Fig. 3. Annexe de la même lettre.

Illustrissime Comes
Amice! Suavissime!

Virgineus ille rubor tuus, quo ad laudes, in
litteris meis ultimis à me tibi adscriptas
suffusum te fuisse scribis; tam actus me tibi
adstrinxit vinculo ut verbis, etsi maxime velim
ex te satis atq; integre explicare non possim: nam
etiam obrem si literis, promitto tibi sanctissime
curaturam me omni studio atq; diligentia
ut ferverrimam istam animi pensum meam, amica-
cissimamq; erga te voluntatem re ipsa tecum
levis tibi comprobem. De studiis atq; etate tua
quod scribis, scito, naufragam te mihi fuisse
ignotum; altera scilicet quas à me accipis, littere
sunt redditae, ubi cum ex eo ipso tum etiam
ex aliis, qui aderant, ea omnia, quae scripsi, au-
divi et simul te felicissime uolere scipis; quam
excusationem meam ut cum modestia animi
tua communicaveris, etiam atq; etiam oro, ut in
velligat auctores innoxentissimi eriminiis, eiusq;
potius quam mihi succenseat.

De litteris Regis Ludovici, quarum autographum
ad me mortuo gratias tibi habeo, alim persimili
munusculo retinere possim: sunt enim mihi omni-
auro, gemmis ornata, et quidquid eorum in eas
litteribus sulva scrutatur in talia longe cha-
riora. Quom pulcherrimam abundantiss, qua
Simon à anno 1355 et Belius Hungaria
sua Tom. II. p. 195 de Buda veteri memoria
præciderunt. De earum mihi prius fuisse copia
doctius

Fig. 1. Scriere autografăŞ Adam KOLLAR.

Bebes 2. octobris 1783

Dilecte Fili

Stodje reddidit mihi has litteras D^{nae} die 19 mensis praeteriti ad me
 datae, ad quas curis live liberatis, live expeditis illis respon
 des, atque ut litteris Eiusdem me conformem, illarum te
 quae ordinem.

Quod itaque attinet ad Bibliothecam kollarianam attinet,
 adnecto catalogum illorum, quos mihi eveni desidero. quos
 dam libtraxi lineola, ut has D^{nae} me illos quantovis pretio
 eveni velles unum duplici lineola ligari, quia praee
 feris mihi utilis foret. unum adscripsi utilité de voyage
 quem D^{nae} impense comendo, habeo enim illum, pretiumque
 illius. nosse, hunc tibi meis emat expens.

Miratus sum vehementer tam prodigos esse Viennenses lau
 dum, ut Manuscripta haec pretiosissima appellent, cum ta
 men paucis demptis hujus aeri sint omnia. utilia sunt mal
 ta, curiose pleraque, h^{ic} antiquitatem Codicum desideres
 pretiosum nihil, aut vix aliquid. noveram ego perbelle
 Bibliothecam hanc, atque ideo avidus perespolarum Cata
 logum, ut viderem, qualem sit illa, quae oculos meos ef
 fugerant, inveni autem nihil nisi notum, haec tamen ami
 medvesis mea D^{nae} in comendis libris designatis nihilo fe
 ciat remissionem.

Dam ad Normannam Clevis transeo; h^{ic} litteras D^{nae} antequam lib
 nis abirem

Fig. 2. Scriere autografă: episcopul Baththyary.

E Catalogo Bibliothecae
In folio flavo coelo Turcico tecti Kollerianae

- N. 31 Epistoliarum Innocentij III. editioe s. Delinus Parisij. 1682 Vol. 2
 32 Acta et Diplomata praecipua ratione avaris, et Domini Veteroptica
 his Ms. Vol. 1
 33 fasciculus variorum Diplomatum res Hungaricas illustrantium
 Ms Vol. 1
 34 Crobociani Archivii Index. Ms. Vol. 1
 41. Samuelis Beckely de Doba Diplomata collectio Ms Vol. 1
 45 quifula varia, et Diplomata Hungarici argumenti Ms Vol. 1
 46 lymnica Diplomata res Hungaricas illustrantia. Ms Vol. 1
 48 lymnica Austriae, et Hungarica Ms Vol. 1
 50 Collectanea Diplomata Hungarici argumenti Ms Vol. 1
 51 Analecta Diplomata pro Historia Pragmatica Regni Hunga-
 riae in tres Tomos digesta Ms Vol. 3
 58 Brunerickiana Sylloge Diplomata Ms Vol. 1
 56. Andreae Hupaty Transylvania. Ms Vol. 1
 60. Samuelis Beckely Collectanea Diplomata et sigillorum
 67. Ballerhanss Stammi Kerckelech brurs quidem, vera tamen
via de Ms. Vol. 1
 69 Indices quorundam Archivorum Regni Hungariae. Ms Vol. 1
 70 Brunerickiana, et alia collectanea Diplomatica Ms Vol. 1
 72. Neophticia, Veteropticia, et Estonthienja Diplomata Ms Vol. 1
 48 Sepp DES per Francos Hanovrae 1611 Vol. 3.
 49 Caspario Ensi fama Austriaca Coloniae 1627. Vol. 1

Fig. 3. Anexa aceleiași scrisori.